

Ústavný súd Slovenskej republiky v pléne zloženom z predsedu JUDr. Milana Čiča a zo sudcov JUDr. Júliusa Černáka, JUDr. Anny Danielčákovej, JUDr. Ľubomíra Dobríka, JUDr. Jána Drgonca, JUDr. Jána Klučku, JUDr. Viery Mrázovej, JUDr. Štefana Ogurčáka, JUDr. Richarda Rapanta a JUDr. Tibora Šafárika na verejnom zasadnutí 26. augusta 1997 prerokoval návrh skupiny 33 poslancov Národnej rady Slovenskej republiky, zastúpenej advokátom JUDr. Štefanom Detvaiom, proti Národnej rade Slovenskej republiky, zastúpenej poslancom JUDr. Jánom Cuperom, vo veci súladu preambuly zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 270/1995 Z. z. o štátnom jazyku Slovenskej republiky s čl. 1, čl. 2 ods. 1, čl. 12 ods. 1 a 2 Ústavy Slovenskej republiky, § 1 ods. 2 citovaného zákona s čl. 12 ods. 1 a 2, čl. 11 Ústavy Slovenskej republiky, ako aj s čl. 1 ods. 1 a s čl. 2 ods. 1 písm. a) a c) Medzinárodného dohovoru o odstránení všetkých foriem rasovej diskriminácie, § 1 ods. 3 druhá veta citovaného zákona s čl. 123 Ústavy Slovenskej republiky, § 2 ods. 2 citovaného zákona s čl. 123 Ústavy Slovenskej republiky, § 3 ods. 1 citovaného zákona s čl. 33, čl. 34 ods. 2 písm. b), čl. 35 ods. 1 a 3, čl. 36 písm. b) a s čl. 11 Ústavy Slovenskej republiky, ako aj s čl. 2 ods. 2, čl. 4 a 6 Medzinárodného paktu o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach a s čl. 5 písm. c) a i) Medzinárodného dohovoru o odstránení všetkých foriem rasovej diskriminácie, § 3 ods. 2 a 3 písm. b) a e) citovaného zákona s čl. 67 a 69 Ústavy

Slovenskej republiky, § 3 ods. 4, 5 a 6 citovaného zákona s čl. 34 ods. 2 písm. b) a s čl. 11 Ústavy Slovenskej republiky, § 4 ods. 3 a 4 citovaného zákona s čl. 13 ods. 2, čl. 26 ods. 2 a s čl. 34 ods. 2 písm. a) Ústavy Slovenskej republiky, § 5 ods. 2, 3, 4, 5, 6 a 7 citovaného zákona s čl. 24 ods. 1, čl. 26 ods. 2 a 4 a s čl. 11 Ústavy Slovenskej republiky, ako aj s čl. 19 Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach, § 8 ods. 3, 5 a 6 citovaného zákona s čl. 11, čl. 26 ods. 2 a s čl. 29 ods. 3 Ústavy Slovenskej republiky, § 12 citovaného zákona s čl. 12 ods. 1 a čl. 34 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky a 26. augusta 1997 takto

r o z h o d o l :

1. Ustanovenie § 3 ods. 5 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 270/1995 Z. z. o štátnom jazyku Slovenskej republiky v spojení s ustanovením § 12 citovaného zákona, v rozsahu, v akom sa vzťahuje na občanov Slovenskej republiky patriacich k národnostným menšinám alebo etnickým skupinám, n i e j e v súlade s čl. 34 ods. 2 písm. b) Ústavy Slovenskej republiky.

2. Vo zvyšnej časti návrhu nevyhovuje.

O d ô v o d n e n i e :

Ústavnému súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) bol 27. mája 1996 doručený návrh skupiny 33 poslancov Národnej rady Slovenskej republiky (ďalej len „navrhovateľ“), zastúpenej advokátom JUDr. Štefanom Detvaiom, na vyslovenie nesúlady niektorých ustanovení zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 270/1995 Z. z. o štátnom jazyku Slovenskej republiky (ďalej len „zákon o štátnom jazyku“) s označenými článkami Ústavy Slovenskej republiky, ako aj Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach z roku 1966, Medzinárodného paktu o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach z roku 1966, ako aj Medzinárodného dohovoru o odstránení všetkých foriem rasovej diskriminácie z roku 1965.

Na výzvu ústavného súdu bol návrh navrhovateľa 4. júla 1996 spresnený a nakoľko splňal všetky zákonom predpísané náležitosti návrhu na začatie konania o súlade zákona s ústavou v zmysle čl. 125 písm. a) Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“), ústavný súd ho po predbežnom prerokovaní 17. júla 1996 prijal na ďalšie konanie.

Národná rada Slovenskej republiky zaslala svoje písomné stanovisko k návrhu navrhovateľa 27. januára 1997 (č. j. 1106/1996) a Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky, na ktoré sa ústavný súd tiež obrátil so žiadosťou o poskytnutie pomoci pri obstaraní podkladov na rozhodnutie ústavného súdu, svoje písomné stanovisko zaslalo 9. septembra 1996 (MK-2333/1996-1).

Obe strany konania o súlad niektorých ustanovení zákona o štátnom jazyku s ústavou a medzinárodnými zmluvami o ľudských právach a základných slobodách vyhlásili, že trvajú na ústnom pojednávaní vo veci, ktoré sa uskutočnilo 26. augusta 1997. Národnú radu Slovenskej republiky na ústnom pojednávaní zastupoval jej poslanec JUDr. Ján Cuper a skupinu poslancov Národnej rady Slovenskej republiky advokát JUDr. Štefan Detvai. Zástupcovia oboch strán na ústnom pojednávaní úvodom vyhlásili, že zotrvávajú na svojich stanoviskách obsiahnutých v písomných materiáloch a v priebehu ústneho pojednávania tieto stanoviská viackrát potvrdili a spresnili, avšak bez toho, že by ich boli zásadným spôsobom menili, prípadne doplnili. Tam, kde to ústavný súd považoval za vhodné a účelné, na ústne stanoviská strán výslovne poukázal v druhej časti tohoto odôvodnenia (II.). V prvej časti odôvodnenia (A.) svojho nálezu ústavný súd uvádza podstatné časti návrhu skupiny poslancov, ako aj písomného stanoviska Národnej rady Slovenskej republiky a Ministerstva kultúry Slovenskej republiky k tým ustanoveniam zákona o štátnom jazyku, nesúlad ktorých s ústavou, ako aj s medzinárodnými zmluvami o ľudských právach a základných slobodách navrhovateľ namietal. V druhej časti svojho odôvodnenia (B.) ústavný súd uvádza podstatné argumenty navrhovateľa zdôvodňujúce nesúlad jednotlivých ustanovení zákona o štátnom jazyku s ústavou, ako aj s medzinárodnými zmluvami o ľudských právach a základných slobodách, spolu s právnym rozborom a dôvodmi, ktoré viedli ústavný súd k rozhodnutiu o ich

súlade, resp. nesúlade s označenými ustanoveniami ústavy a medzinárodných zmlúv o ľudských právach a základných slobodách.

A.

1. Obsah návrhu na začatie konania o súlade niektorých ustanovení zákona o štátnom jazyku s Ústavou Slovenskej republiky a s medzinárodnými zmluvami o ľudských právach a základných slobodách

Podľa názoru navrhovateľa sa preambula zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 270/1995 Z. z. o štátnom jazyku Slovenskej republiky ocitla v nesúlade s čl. 1, čl. 2 ods. 1, čl. 12 ods. 1 a 2 Ústavy Slovenskej republiky, ďalej § 1 ods. 2 citovaného zákona s čl. 12 ods. 1 a 2, čl. 11 Ústavy Slovenskej republiky, ako aj s čl. 1 ods. 1 a s čl. 2 ods. 1 písm. a) a c) Medzinárodného dohovoru o odstránení všetkých foriem rasovej diskriminácie, § 1 ods. 3 druhá veta citovaného zákona s čl. 123 Ústavy Slovenskej republiky, § 2 ods. 2 citovaného zákona s čl. 123 Ústavy Slovenskej republiky, § 3 ods. 1 citovaného zákona s čl. 33, čl. 34 ods. 2 písm. b), čl. 35 ods. 1 a 3, čl. 36 písm. b) a s čl. 11 Ústavy Slovenskej republiky, ako aj s čl. 2 ods. 2, čl. 4 a 6 Medzinárodného paktu o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach a s čl. 5 písm. c) a i) Medzinárodného dohovoru o odstránení všetkých foriem rasovej diskriminácie, § 3 ods. 2 a 3 písm. b) a e) citovaného zákona s čl. 67 a 69 Ústavy Slovenskej republiky, § 3 ods. 4, 5 a 6 citovaného zákona s čl. 34 ods. 2 písm. b) a s čl. 11 Ústavy Slovenskej republiky, § 4 ods. 3 a 4 citovaného zákona s čl. 13 ods. 2, čl. 26 ods. 2 a s čl. 34 ods. 2 písm. a) Ústavy Slovenskej republiky, § 5 ods. 2, 3, 4, 5, 6 a 7 citovaného zákona s čl. 24 ods. 1, čl. 26 ods. 2 a 4 a s čl. 11 Ústavy Slovenskej republiky, ako aj s čl. 19 Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach, § 8 ods. 3, 5 a 6 citovaného zákona s čl. 11, čl. 26 ods. 2 a s čl. 29 ods. 3 Ústavy Slovenskej republiky, § 12 citovaného zákona s čl. 12 ods. 1 a čl. 34 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky.

K zdôvodneniu namietaného nesúladu jednotlivých ustanovení zákona o štátnom jazyku navrhovateľ uviedol: „Preambula zák. č. 270/1995 Z. z. o štátnom jazyku Slovenskej republiky uvádza: Národná rada Slovenskej republiky vychádzajúc

zo skutočnosti, že slovenský jazyk je najdôležitejším znakom osobitosti slovenského národa, najvzácnejšou hodnotou jeho kultúrneho dedičstva a výrazom suverenity Slovenskej republiky aj všeobecným dorozumievacím prostriedkom jej občanov, ktorý zabezpečuje ich slobodu a rovnosť v dôstojnosti a právach na území Slovenskej republiky uzniesla sa na tomto zákone.

Suverenita (zvrchovanosť) štátu je právnym pojmom na označenie nezávislosti štátnej moci od inej moci. Čl. 1. a 2. Ústavy jednoznačne vyjadrujú a zakotvujú, v čom spočíva suverenita Slovenskej republiky. Z uvedeného dôvodu potom text preambule je v nesúlade - v rozpore s ústavnou koncepciou pôvodu a nezávislosti moci Slovenskej republiky a hoci preambula zákona má len deklaratórny a nie normatívny charakter, vnáša chaos do právnej terminológie nášho právneho poriadku a nemá vecný základ.

Aj ďalšia časť vety preambule vyvoláva jednoznačný dojem a zároveň vytvára priestor protiústavnosti v časti, v ktorej uvádza, citujeme: ...aj všeobecným dorozumievacím prostriedkom jej občanov, ktorý zabezpečuje ich slobodu a rovnosť v dôstojnosti a právach na území Slovenskej republiky...

Takto formulovaná preambula vyvoláva dojem, že len občania hovoriaci slovenským jazykom majú zabezpečené ústavné práva uvedené v čl. 12 ods. 1 Ústavy.“

K § 1 ods. 2 zákona navrhovateľ uviedol, že: „Sme presvedčení o tom, že v zmysle citovaných ustanovení Ústavy, ide o zakotvenie práva všetkých ľudských bytostí na to, aby sa narodili a žili slobodní s rovnakými právami, slobodami, dôstojnosťou a to bez akejkoľvek diskriminácie. Ak je pravdivé konštatovanie v úvodnom ustanovení zákona, že „slovenský jazyk je najdôležitejším znakom osobitosti slovenského národa, najvzácnejšou hodnotou jeho kultúrneho dedičstva...“ - o čom nie je možné pochybovať - potom sme ale presvedčení, že to isté musí nevyhnutne platiť aj o všetkých ostatných jazykoch, občanov Slovenskej republiky, ktorých materinský jazyk je iný ako slovenský. Z uvedeného dôvodu máme zato, že ak sa prizná jednému z mnohých jazykov také postavenie, že má prednosť pred

ostatnými jazykmi, vytvára sa stav, keď ostatné jazyky sa nevyhnutne dostanú do postavenia druhoradých, menejcenných jazykov, pričom občania, ktorí hovoria iným jazykom ako slovenským, sa dostanú do postavenia druhoradých, menejcenných, diskriminovaných občanov. Jedni sú teda zvyhodňovaní, druhí zase znevýhodňovaní.

Podľa čl. 26 Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach: Všetci sú pred zákonom rovní a majú právo na rovnakú ochranu zákona bez akejkoľvek diskriminácie. Zákon zakazuje akúkoľvek diskrimináciu a zaručuje všetkým osobám rovnakú a účinnú ochranu proti diskriminácii z akýchkoľvek dôvodov, napríklad podľa rasy, farby, pohlavia, jazyka, náboženstva, politického alebo iného presvedčenia, národnostného alebo sociálneho pôvodu, majetku a rodu.

Podľa tohto paktu: V štátoch, kde existujú etnické, náboženské alebo jazykové menšiny, nebude sa ich príslušníkom upierať právo, aby spolu s ostatnými príslušníkmi menšiny užívali svoju vlastnú kultúru, vyznávali a prejavovali svoje vlastné náboženstvo alebo používali svoj vlastný jazyk.

Uvedený medzinárodný pakt býv. Československá socialistická republika predpísaným spôsobom ratifikovala a bol vyhlásený v Zbierke zákonov vo vyhláske Ministra zahraničných vecí č. 120/1976 Zb. Podľa oznámenia Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky č. 53/1994 Z. z. Slovenská republika do tohto paktu sukcedovala od 1. januára 1993.

Rovnakému záveru, ako na základe čl. 26 a 27 Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach, možno dospieť aj na základe Vyhlášky Federálneho ministerstva zahraničných vecí č. 95/74 Zb., Oznámenia Federálneho ministerstva zahraničných vecí č. 209/92 Zb., Oznámenia Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky č. 79/94 Z. z. Navyše poukazujeme na to, že práve zákon by mal zakázať akúkoľvek diskrimináciu a zaručiť všetkým osobám rovnakú a účinnú ochranu proti diskriminácii z akýchkoľvek dôvodov.“

V spresnení svojho návrhu, ktoré bolo ústavnému súdu doručené 4. júla 1996, navrhovateľ k § 1 ods. 2 uviedol, že: „Dôvody nesúladu §-u 1 ods. 2 zák. č. 270/1995

Z. z. s Ústavou a medzinárodnými dohodami dopĺňujeme v tom smere, že uvedené ustanovenie je v rozpore resp. napĺňa znaky „rasovej diskriminácie“ zakotvené v Medzinárodnom dohovore o odstránení všetkých foriem rasovej diskriminácie uverejnenom vo Vyhláske Ministra zahraničných vecí č. 95/1974 Zb. z 15. augusta 1974. Podľa oznámenia Ministerstva zahraničných vecí SR č. 53/1994 Z. z. sa uskutočnila s platnosťou od 1. januára 1993 ratifikácia sukcesie Slovenskej republiky k tomuto dohovoru.

Podľa čl. 1. odstavec 1 sa za rasovú diskrimináciu považuje rozlišovanie, obmedzovanie alebo zvýhodňovanie založené na rase, farbe pleti, rodovom alebo národnostnom alebo etnickom pôvode, ktorého cieľom alebo následkom je znemožňovanie alebo obmedzenie uznania, používania, alebo uskutočňovania ľudských práv a základných slobôd na základe rovnosti v politickej, hospodárskej, sociálnej kultúrnej alebo ktorejkoľvek inej oblasti verejného života.

Jazyk toho ktorého národa alebo tej ktorej národnej alebo etnickej skupiny je znakom jej identity. § 1 ods. 2 zák. č. 270/1995 Z. z. otvorene uprednostňuje a tým aj zvýhodňuje príslušníkov Slovenského národa pred inými, keď uvádza, že štátny jazyk (podľa §-u 1 ods. 1 - slovenský jazyk) má prednosť pred ostatnými jazykmi.

Podľa čl. 2 ods. 1 vyššie uvedeného dohovoru zmluvné štáty odsudzujú rasovú diskrimináciu a zaväzujú sa, že budú vykonávať bez meškania a všetkými vhodnými spôsobmi politiku smerujúcu k odstráneniu rasovej diskriminácie vo všetkých jej formách a k rozvoju porozumenia medzi všetkými rasami. Na tento cieľ:

a) každý zmluvný štát sa zaväzuje, že nebude vykonávať rasovú diskrimináciu proti osobám, skupinám osôb alebo inštitúciám a že zabezpečí, aby všetky verejné orgány a inštitúcie - celoštátne aj miestne konali v súlade s týmto záväzkom,

b)

c) každý zmluvný štát podnikne účinné opatrenie na preskúmanie celoštátnej i miestnej vládnej politiky a na novelizáciu alebo zrušenie všetkých zákonov a predpisov, ktoré majú za následok vznik alebo zachovanie rasovej diskriminácie všade, kde existuje.

Zákon o štátnom jazyku Slovenskej republiky svojím ustanovením §-u 1 ods. 2 je v hrubom rozpore s citovanými ustanoveniami Medzinárodného dohovoru o odstránení všetkých foriem rasovej diskriminácie, nakoľko rozlišuje a zvýhodňuje ľudí na národnostnom princípe tým, že uprednostňuje jazyk jedného národa pred jazykmi ostatných národnostných alebo etnických skupín, ktoré sa vyskytujú na území Slovenskej republiky.“

K § 1 ods. 3 zákona o štátnom jazyku navrhovateľ uviedol, že: „Z uvedených ustanovení Ústavy vyplýva, že splnomocnenie pre vládu na vydávanie všeobecne záväzných právnych predpisov zakotvuje Ústava v čl. 120, a splnomocnenie pre ostatné orgány štátnej správy umožňuje Ústava v čl. 123. Je zrejmé, že cirkvi a náboženské spoločnosti nie sú orgánmi štátnej správy. Akýkoľvek odkaz či splnomocnenie na vydávanie ich vlastných normatívnych aktov v zákone Ústava neumožňuje. Aj Národná rada Slovenskej republiky vo svojej zákonodarnej činnosti je viazaná čl. 2 ods. 2 Ústavy, to znamená, že môže konať iba na základe Ústavy, v jej medziach, v rozsahu a spôsobom, ktorý stanoví zákon. Ústava, ani žiadny zákon neobsahuje také ustanovenie, ktoré by umožňovalo Národnej rade prijať zákon obsahujúci splnomocňovacie ustanovenie, ktoré by oprávňovalo neštátne subjekty vydávať všeobecne záväzné normatívne akty.“

K § 2 ods. 2 zákona o štátnom jazyku navrhovateľ uviedol, že: „§ 2 ods. 2 citovaného zákona neobsahuje splnomocnenie pre ministerstvo vydať všeobecne záväzný právny predpis.

Vyhlásenie kodifikovanej podoby štátneho jazyka podľa napadnutého zákona by mohlo byť len internou rezortnou normou, ktorá nemá všeobecnú záväznosť. V spojení s § 11 ods. 4 však ustanovenie § 2 ods. 2 má zaväzovať i osoby mimo rezortu Ministerstva kultúry tak, ako by toto vyhlásenie Ministerstva kultúry malo charakter všeobecne záväznej právnej normy. Nasvedčujú tomu aj ustanovenia § 9 a § 10, ktoré odchýlky od vyhlásenej podoby štátneho jazyka charakterizujú ako protiprávny stav.

Ustanovenie § 2 ods. 2 je síce akýmsi splnomocnením, avšak len na vyhlásenie kodifikovanej podoby jazyka, ale nie na vydanie všeobecne záväznej právnej normy.

Na základe § 10 zákona pri použití § 11 ods. 4 však možno uložiť aj osobám mimo rezortu Ministerstva kultúry pokuty, ak sa odchýlia od kodifikovanej podoby štátneho jazyka vyhlásenej podľa vyššie uvedeného ustanovenia, hoci zákon nenapĺňa ústavnú podmienku na to, aby táto podoba bola všeobecne záväzná. Rozpor § 2 ods. 2 zákona s čl. 123 Ústavy sa vo svojich dôsledkoch dotýka aj koncepcie celého zákona.“

K § 3 ods. 1 zákona o štátnom jazyku navrhovateľ uviedol, že: „Medzi uvedenými ustanoveniami zákona a Ústavy je rozhodne nesúlad. Tým, že prvá veta § 3 ods. 1 zákona ukladá povinnosť, teda prikazuje verejnoprávnym orgánom pri výkone svojich pôsobností používať výlučne štátny jazyk (v zmysle Ústavy štátne orgány môžu inak konať iba v súlade so zákonom) znemožňuje, odníma občanom patriacim k národnostným menšinám a etnickým skupinám možnosť používania svojho materinského jazyka v úradnom styku.

Tento nesúlad mohol byť preklenutý a v Ústave zakotvené práva národnostných menšín a etnických skupín na používaní ich jazyka v úradnom styku by mohli byť zaručené, pokiaľ by sa ustanovením § 12 zákona nezrušil zákon č. 428/1990 Zb. o úradnom jazyku v Slovenskej republike.

Vzhľadom na toto zrušovacie ustanovenie je však uvedený nesúlad medzi predmetnými právnymi predpismi jednoznačný.

V tejto súvislosti nie je možné súhlasiť ani s ustanovením § 1 ods. 4 napadnutého zákona, t. j. že zákon neupravuje používanie jazykov národnostných menšín a etnických skupín a že používanie týchto jazykov upravujú osobitné zákony. Osobitné zákony uvedené ako príklady zďaleka nepokrývajú celú oblasť používania materinského jazyka národnostných menšín a etnických skupín. Zrušovacie ustanovenie zákona o štátnom jazyku SR negatívne upravuje a zasahuje do ich práv tak, že práva už skôr priznané odníma. Žiadna iná právna norma, ktorá by všeobecne

upravovala a garantovala používanie jazykov národnostných menšín a etnických skupín v plnom rozsahu neexistuje.

Je zrejmy nesúlady medzi druhou vetou § 3 ods. 1 zákona a medzi článkom 33, čl. 35 ods. 1, ods. 3 a čl. 36 písm. b) Ústavy. Uvedený nesúlady odôvodňujeme nasledovne:

Druhá veta § 3 ods. 1 zákona ako podmienku prijatia do pracovného pomeru alebo do obdobného pracovného vzťahu a na vykonávanie dohodnutej práce v určenej pracovnej činnosti vo verejnoprávnom orgáne predpokladá preukázanie primeranej znalosti štátneho jazyka slovom i písmom.

Ústava na druhej strane v čl. 35 ods. 1 predpokladá slobodnú voľbu povolania a čl. 35 ods. 3 Ústavy právo na prácu neviaže na znalosť štátneho alebo iného jazyka alebo na inú všeobecnú podmienku.

§ 3 ods. 1 zákona možno považovať za diskriminačný a rozporný s čl. 36 písm. b) Ústavy a s článkom 33 Ústavy, pretože v prípade aplikácie druhej vety § 3 ods. 1 zákona, príslušnosť ku ktorejkoľvek národnostnej menšine alebo etnickej skupine bude na ujmu osoby nakoľko zákon vyžaduje od všetkých zamestnancov verejnoprávnych orgánov preukázanie primeranej znalosti štátneho jazyka slovom i písmom. Pritom dôvodová správa k zákonu, za primeranú znalosť považuje ovládanie slovenského jazyka aspoň na úrovni stredoškolských vedomostí, doložených príslušným vysvedčením. Dikcia zákona takto diskriminuje zamestnancov aj uchádzačov o zamestnanie, ktorí takýmto vysvedčením nedisponujú a to aj v prípade, ak sa uchádzajú o nekvalifikované, alebo menej kvalifikované práce vo verejnoprávnych orgánoch. Nejde pritom iba o diskrimináciu občanov patriacich k národnostným menšinám a etnickým skupinám, ale v zmysle výkladu dôvodovej správy aj o občanov patriacich k slovenskej národnosti, pretože im zákon predpisuje kvalifikáciu aj na nekvalifikované zamestnania (napríklad k výkonu práce upratovačky).

Podľa čl. 2 ods. 2 Medzinárodného paktu o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach, strany paktu sa zaväzujú, že zaručia, že práva formulované

v tomto pakte sa budú uskutočňovať bez akéhokoľvek rozlišovania podľa rasy, farby, pohlavia, jazyka, náboženstva, politického alebo iného zmýšľania, národnostného alebo sociálneho pôvodu, majetku, rodu, alebo iného postavenia.

Podľa čl. 6 tohoto Medzinárodného paktu: štáty, zmluvné strany paktu, uznávajú právo na prácu, ktoré zahŕňa právo každého na príležitosť zarábať si na svoje živobytie svojou prácou, ktorú si slobodne vyberie alebo príjme a urobí príslušné kroky na ochranu tohto práva.

Podľa čl. 4 uvedeného paktu: štáty, zmluvné strany paktu, uznávajú, že štát pri používaní tých práv, ktoré poskytol v súlade s týmto paktom, ich môže podrobiť len takým obmedzeniam, aké ustanovuje zákon, a len potiaľ, pokiaľ je to zlučiteľné s povahou týchto práv a výhradne za účelom podpory všeobecného blaha v demokratickej spoločnosti.

Sme presvedčení o tom, že v danom prípade zákon nielenže neumožňuje slobodu voľby povolania za rovnakých podmienok každému, ale ide o také obmedzenie - síce upravené zákonom - ktoré v žiadnom prípade nezlučiteľné s povahou tohto práva. Navyše uvedená právna úprava určite nie je úpravou, ktorá by podporovala všeobecné blaho v demokratickej spoločnosti.“

V spresnení svojho návrhu, ktoré bolo ústavnému súdu doručené 4. júla 1996, navrhovateľ k § 3 ods. 1 uviedol, že: „Čo sa týka nášho návrhu ohľadne §-u 3 ods. 1 zák. č. 270/1995 Z. z. dopĺňujeme náš návrh, čo sa týka dôvodov aj v tom smere, že uvedené ustanovenie je v rozpore aj s Medzinárodným dohovorom o odstránení všetkých foriem rasovej diskriminácie a to konkrétne s ustanoveniami čl. 5 písm. c) a i), ktoré hovorí, že v súlade so základnými povinnosťami vyhlásenými v čl. 2 Dohovoru sa zmluvné štáty zaväzujú okrem iného, že zaručia právo každého na vstup za rovnakých podmienok do verejných služieb a právo na prácu, na slobodnú voľbu zamestnania.“

K § 3 ods. 2 zákona o štátnom jazyku navrhovateľ uviedol, že: „Faktom je, že zákonom možno uložiť obciam obmedzenia, vychádzajúc však zo skutočnosti, že

obecné zastupiteľstvá a starostovia obcí sú volené orgány, pričom Ústava v čl. 69 nepredpokladá pre voliteľnosť týchto orgánov znalosť štátneho jazyka, obmedzenia, ktoré ukladá zákon sú proti vôli voličov a sú protiústavné. Poukazujeme i nato, že zákon predpokladá u orgánov samosprávy primeranú znalosť štátneho jazyka slovom a písmom a prikazuje používanie štátneho jazyka v jeho kodifikovanej podobe. Všeobecné volebné právo pritom pri voľbe starostu, ako i poslancov obecných zastupiteľstiev vyžaduje iba podmienku splnenia veku a spôsobilosti na právne úkony.“

K § 3 ods. 4, 5 a 6 zákona o štátnom jazyku navrhovateľ uviedol, že: „Pokiaľ ide o dôvody nesúladu ustanovenia § 3 ods. 4, 5 a 6 zákona č. 270/1995 Z. z. s článkom 34 ods. 2 písm. b) a s čl. 11 Ústavy, poukazujeme na dôvody uvedené pod bodom V. a VI. nášho návrhu, ktoré sú venované úprave používania štátneho jazyka v úradnom styku.

Ďalej dodávame, že ak zákon prikazuje vydávanie informácií určených pre verejnosť výlučne v štátnom jazyku, ako aj používanie štátneho jazyka vo všetkých informačných systémoch, obmedzuje tým právo príslušníkov národnostných menšín a etnických skupín na prijímanie informácií v ich materinskom jazyku.“

K § 4 ods. 3 a 4 zákona o štátnom jazyku navrhovateľ uviedol, že: „Podľa § 4 ods. 3 a 4 napadnutého zákona sa zužujú základné práva národnostných menšín a etnických skupín v školstve, a to aj podzákonnými normami.

Táto skutočnosť má za následok diskrimináciu národnostných menšín a etnických skupín na jazykovom podklade. Právna úprava predmetných vzťahov osobitnými predpismi, právnymi normami nižšej právnej sily degraduje práva národnostných menšín a etnických skupín a vytvára značnú právnu neistotu, totiž tieto práva závisia v zmysle napadnutej úpravy od ministerstiev, kde podľa výsledku volieb dominujú názory osôb blízkych k víťazným politickým subjektom a nie od parlamentu, kde je kontrola objektívnejšie zabezpečená. Zákon zakazuje vydávanie a používanie inojazyčných učebníc, čím obmedzuje právo žiakov a študentov

základných a stredných škôl na vzdelanie a na prijímanie informácií v ich materinskom jazyku.“

K § 5 ods. 2 až 7 zákona o štátnom jazyku navrhovateľ uviedol, že: „Vo všetkých uvedených prípadoch ide o realizáciu základného politického práva, a to slobodu prejavu a práva na informácie, ktoré sa ústavou zaručujú. Vyššie citované ustanovenia zákona však tým, že predpokladajú výhradné používanie štátneho jazyka, tieto práva obmedzujú. Občanom patriacich k národnostným menšinám a etnickým skupinám sa týmito ustanoveniami základné práva dvojnásobne zužujú. Prvé zúženie sa vzťahuje na štátny jazyk a druhé obmedzenie je dané tým, že občania môžu všeobecne používať iba štátny jazyk v kodifikovanej podobe.

Vysielanie regionálnych alebo lokálnych televíznych staníc, rozhlasových staníc a rozhlasových zariadení zásadne v štátnom jazyku obmedzuje právo príslušníkov národnostných menšín rozvíjať vlastnú kultúru, rozširovať a prijímať informácie v ich materinskom jazyku. Protiprávne je aj to, že zákon zaväzuje fyzické i právnické osoby používať štátny jazyk v jeho kodifikovanej podobe. Pravidlá pravopisu, výslovnosti, ako aj slovná zásoba jazyka sú totiž neprávny systémom správania sa ľudí a v tejto oblasti pôsobí normatívny pluralizmus. Nikoho nemôžu nútiť, aby konal niečo, čo zákon neukladá, t. j. kým kodifikovaná podoba štátneho jazyka sa nestane všeobecne záväzným právnym predpisom, a to uverejneným v zákonom stanovenej forme.

Čo sa týka prvej vety § 5, ods. 5 zák. č. 270/1995 Z. z. („periodické publikácie, neperiodické publikácie sa vydávajú v štátnom jazyku) v spojení s § 11, ods. 4 (štátnym jazykom sa na účely § 2 ods. ... a § 8 ods. 1 až 5 rozumie slovenský jazyk v jeho kodifikovanej podobe...) sme toho názoru, že uvedené ustanovenia sú v rozpore s čl. 26 Ústavy o slobode prejavu.

Problém v danom prípade nespočíva v inojazyčnej literatúre, tento pokrýva druhá veta § 5 ods. 5 zákona č. 270/1995 Z. z. K obmedzeniu slobody prejavu v periodických a neperiodických publikáciách dochádza pri použití slovenského jazyka alebo v podobe, ktorá je odchylná od tej, ktorú na základe § 2 ods. 2 zákona

vyhlási Ministerstvo kultúry. Čl. 26 ods. 4 Ústavy síce umožňuje zákonom obmedziť slobodu prejavu, ale iba v prípade, ak ide o opatrenia v demokratickej spoločnosti nevyhnutné na ochranu práv a slobôd iných, bezpečnosť štátu, verejného poriadku, ochranu verejného zdravia a mravnosti. Rozširovanie dôvodov pre obmedzenie slobody prejavu nad rámec stanovený Ústavou je neprípustné. § 5 ods. 5 zákona je preto neprimeraným a neprípustným zásahom do práva občana vyjadrovať svoje názory v publikáciách aj v inej ako kodifikovanej podobe.

Vzhľadom na to, že slobodu prejavu garantuje okrem Ústavy aj čl. 19 Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach, namietame aj nesúlad citovaných ustanovení s čl. 11 Ústavy.“

K § 8 ods. 3, 5 a 6 zákona o štátnom jazyku navrhovateľ uviedol, že: „Pokiaľ ide o dôvody tohoto tvrdenia poukazujeme na dôvody uvádzané v súvislosti s ustanoveniami § 5 ods. 2, 3, 4, 5, 6 a 7 zák. č. 270/1995 Z. z., ktorá hovorí o medzinárodných zmluvách upravujúcich záväzkové vzťahy o nápisoch, reklamách a oznamoch určených na informovanie verejnosti a tieto ešte nasledovne dopĺňujeme:

§ 8 ods. 3 napadnutého zákona v spojení s ustanovením § 11 ods. 4, ktorý vyžaduje kodifikovanú podobu štátneho jazyka je v rozpore s čl. 29 Ústavy.

Ústava aj v tomto prípade stanovuje, v ktorých prípadoch môže zákon obmedziť právo združovať sa a právo zakladať politické strany a hnutia. V čl. 29 ods. 3 Ústava ustanovuje, že výkon práv slobodne sa združovať alebo zakladať politické strany a hnutia možno obmedziť len v prípade, ak by to bolo nevyhnutné pre bezpečnosť štátu, ochranu verejného poriadku, predchádzanie trestným činom alebo na ochranu práva a slobôd iných. Požiadavka dodržiavať kodifikovanú podobu štátneho jazyka v stanovách združení, spolkov, politických strán, politických hnutí je nad rámec týchto ústavných dôvodov.“

K § 12 zákona o štátnom jazyku navrhovateľ uviedol, že: „Vzhľadom na to, že ustanovenie čl. 12 zákona č. 270/95 Z. z. právo používať jazyk národnostných menšín a etnických skupín v úradnom styku zrušuje, príslušníci národnostnej menšiny a etnických skupín na realizáciu práv zakotvených v čl. 34 ods. 2 Ústavy nemajú

v našom právnom poriadku žiadny všeobecný zákon. Ústava umožňuje používať ich jazyk iba za podmienok ustanovených zákonom. V danom prípade predmetným zrušovacím ustanovením sa vlastne rušia už existujúce práva v našom právnom poriadku, t. j. právo používať materinský jazyk národnostným menšinám a etnickým skupinám v úradnom styku. Odňatím už predtým priznaných základných ľudských práv bez toho, že by boli nahradené právami aspoň v pôvodnom rozsahu, vzniká protiústavný stav.“

2. Písomné stanovisko Národnej rady Slovenskej republiky k návrhu skupiny poslancov

Písomné vyjadrenie Národnej rady Slovenskej republiky, ktoré si ústavný súd vyžiadal 18. júla 1996 čiastočne reagovalo na argumenty navrhovateľa, týkajúce sa neústavnosti jednotlivých ustanovení zákona o štátnom jazyku a čiastočne objasňuje zámer zákonodarcu sledovaný pri prijímaní jednotlivých ustanovení zákona o štátnom jazyku.

Stanovisko Národnej rady Slovenskej republiky nereagovalo na argumenty navrhovateľa týkajúce sa preambuly zákona o štátnom jazyku a pokiaľ ide o § 1 zákona, nehovorí nič tiež o používaní liturgických jazykov. Ohľadom § 1 ods. 2 zákona Národná rada Slovenskej republiky uviedla, že: „Z konštituovania štátneho jazyka Slovenskej republiky, ako jediného jazyka slúžiaceho na všeobecné dorozumievanie na území Slovenskej republiky sa predpokladá, že štátny jazyk sa aj takto chápe. Tvrdosť tohto chápania je zmiernená samotným textom zákona, kde sa konštatuje, že štátny jazyk sa uprednostňuje, ale používanie jazykov národnostných menšín a etnických skupín nie je vylúčené a ich používanie je čiastočne upravené v osobitných predpisoch (napr. zákon č. 141/1961 Zb. o Trestnom konaní súdnom, zákon č. 29/1984 Zb. o sústave základných a stredných škôl, zákon NR SR č. 191/1994 Z. z. o označovaní obcí v jazyku národnostných menšín, zákon NR SR č. 300/1993 Z. z. o mene a priezvisku)“.

K ustanoveniu § 2 Národná rada Slovenskej republiky uviedla, že: „Úlohou štátu je vytvoriť podmienky na osvojenie si štátneho jazyka prostredníctvom základného a stredného školstva, za pomoci vedeckých a výskumných pracovísk.

Zjednotené pravidlá štátneho jazyka, ktoré sa opierajú o vedeckú a výskumnú prácu jednotlivých slovakistických pracovísk, sa predkladajú na kodifikovanie. Kodifikáciu nie je možné chápať ako normotvorný akt z pohľadu práva. Explicitne sa zakazuje zasahovať akýmkoľvek spôsobom do kodifikovanej podoby štátneho jazyka. Štátny jazyk Slovenskej republiky, vychádzajúc z preambuly zákona o štátnom jazyku Slovenskej republiky, je najvzácnejšou hodnotou jeho kultúrneho dedičstva a výrazom suverenity Slovenskej republiky. Jedine štát v zastúpení Ministerstva kultúry SR a prostredníctvom vedeckých a výskumných ústavov môže predpokladané zásahy vykonať. Kodifikáciu i každú novú závažnú úpravu normy štátneho jazyka však vyhlasuje Ministerstvo kultúry SR.“

K ustanoveniu § 3 Národná rada Slovenskej republiky uviedla, že: „Štátne orgány a štátne organizácie sa riadia zásadou „čo nie je prikázané, je zakázané“. Táto základná premisa fungovania štátneho aparátu je dôsledne premietnutá v tomto ustanovení. Používanie štátneho jazyka v úradnom styku iných verejnoprávných orgánov vrátane orgánov samosprávy sa explicitne odvodzuje z potreby používania jazyka ako všeobecného dorozumievacieho prostriedku občanov.

Obce a mestá na základe zákona o obecnom zriadení (zákon č. 369/1990 Zb. v znení neskorších predpisov) samostatne rozhodujú a uskutočňujú všetky úkony súvisiace so správou obce a jej majetku, ak osobitný zákon takéto úkony nezveruje štátu alebo inej právnickej alebo fyzickej osobe. Tento vzťah platí z uvedeného zákona aj obrátene. „Na obec možno zákonom preniesť niektoré úlohy štátnej správy, ak je ich plnenie týmto spôsobom racionálnejšie a efektívnejšie“.

Z uvedeného možno vyvodiť záver, že aj orgány obce sú povinné pri výkone svojich pôsobností používať štátny jazyk na celom území Slovenskej republiky.“

„Odsek 3 § 3 zákona o štátnom jazyku Slovenskej republiky explicitne stanovuje, že v štátnom jazyku sa vydávajú všetky všeobecne záväzné právne predpisy vrátane predpisov orgánov územnej samosprávy, rozhodnutia a iné verejné listiny. Je v záujme štátu, ale aj občana, aby vo veciach výkonu štátnej správy a

samosprávy bol na celom území Slovenskej republiky používaný jeden všeobecný dorozumievací prostriedok, a to štátny jazyk Slovenskej republiky.

Úradná agenda cez matriky, zápisnice, uznesenia, štatistiky, evidencie, bilancie, úradné záznamy, informácie všeobecne určené pre verejnosť, z pohľadu informácií vydávaných orgánmi verejnej správy, agenda cirkví a náboženských spoločností určená pre verejnosť sa vedie v štátnom jazyku. Toto ustanovenie neodporuje predpisom o vedení matrik, ako aj ďalším predpisom o vedení inej úradnej agendy. V zákone č. 308/1991 Zb. o slobode náboženskej viery a postavení cirkví a náboženských spoločností sa v § 6 ods. 2 uvádza „výkon činností uvedených v ods. 1 § 6 cit. zákona nesmie byť v rozpore s Ústavou SR, pričom cirkvi a náboženské spoločnosti môžu na plnenie svojho poslania najmä vydávať vnútorné predpisy, pokiaľ nie sú v rozpore so všeobecne záväznými právnymi predpismi“. Teda aj cirkvi a náboženské spoločnosti vydávajú svoju agendu určenú pre verejnosť v štátnom jazyku.“

§ 3 ods. 3 písm. e) zákona

„Povinnosť viesť kroniky obcí v štátnom jazyku Slovenskej republiky vyplýva zo zákona č. 369/1990 Zb. v znení neskorších predpisov, kde sa v § 4 ods. 3 písm. n) uvádza „obec vedie obecnú kroniku v slovenskom jazyku, prípadne aj v jazyku príslušnej národnosti“. Zo znenia citovaného ustanovenia je evidentné, že obecné kroniky ako zdroje závažných informácií hodnotiacich minulosť a zaznamenávajúcich prítomnosť musia byť prístupné a zrozumiteľné všetkým subjektom práva. Možnosť písania kroník v inom ako štátnom jazyku je odvodzovaná od spojky „prípadne“, v každom prípade však inojazyčnému zneniu kroniky musí predchádzať text v štátnom jazyku Slovenskej republiky.“

§ 3 ods. 4

„Verejnoprávne orgány a nimi zriadené organizácie ako orgány, o ktorých sa hovorí v § 3 ods. 1 zákona o štátnom jazyku Slovenskej republiky, používajú z titulu svojho postavenia v hierarchii štátnych, samosprávnych a iných spoločenských samospráv pri výkone svojich práv a povinností vo všetkých informačných systémoch, ktoré sa na území Slovenskej republiky používajú, i vo vzájomnom styku pri vybavovaní agendy štátu a agendy samospráv štátny jazyk Slovenskej republiky.

Toto tvrdenie sa opiera okrem iného o zákon č. 472/1990 Zb. o organizácii miestnej a štátnej správy, o zákon č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení v znení neskorších predpisov, ako aj o ustanovenie § 18 ods. 2 a § 3 ods. 2 Občianskeho zákonníka, kde sa uvádza: „Fyzické a právnické osoby, štátne orgány a orgány miestnej samosprávy dbajú na to, aby nedochádzalo k ohrozovaniu a porušovaniu práv z občianskoprávných vzťahov a aby sa prípadné rozpory medzi účastníkmi odstránili predovšetkým ich dohodou“. Z dikcie znenia uvedeného ustanovenia je zrejmé, že verejnoprávne orgány pri odstraňovaní rozporov medzi účastníkmi ex lege používajú štátny jazyk Slovenskej republiky ako jazyk komunikačný a úradný.“

§ 3 ods. 5

„Aby sa občan mohol na celom území Slovenskej republiky dovolať svojich práv cez písomné podanie určené verejnoprávnym orgánom, musí svoje písomné podanie urobiť v štátnom jazyku Slovenskej republiky. Tvrdenie uvedené v predchádzajúcej vete sa opiera okrem iného aj o vládnú vyhlášku č. 150/1958 Ú. v., kde sa okrem iného uvádza „správne, včasné a dôsledné vybavovanie sťažností, oznámení a podnetov pracujúcich prispieva k ochrane ich práv a záujmov, je dôležitým prostriedkom v boji proti byrokratizmu a upevňuje spojenie štátneho a hospodárskeho aparátu s ľudom“. Ďalej sa uvádza, že „všetky orgány štátneho a hospodárskeho aparátu sú povinné prijímať a zriaďovať správne a včasné vybavenie sťažností a oznámení“. Podpora § 3 ods. 5 zákona o štátnom jazyku Slovenskej republiky je zrejmé aj zo zákona č. 369/1990 Zb. v znení neskorších predpisov, kde sa v § 3 ods. 2 písm. d) uvádza „občan má právo obracať sa so svojimi podnetmi a sťažnosťami na orgány obce“, v písm. f) cit. § 3 ods. 2 sa uvádza, že občan má právo „požadovať súčinnosť pri ochrane svojej osoby a rodiny a svojho majetku nachádzajúceho sa v obci“. Skutočnosť, že občan Slovenskej republiky má nami uvádzané práva, ale aj iné práva nami neuvádzané, stavia ho do pozície povinného. Občan, aby sa mohol účinne domáhať svojich práv, je povinný postupovať v súlade s právnym poriadkom Slovenskej republiky.“

K ustanoveniu § 4 Národná rada Slovenskej republiky uviedla, že: „V jeho úplnom znení sa podrobne rozvádza z pohľadu zákona o štátnom jazyku článok 42 Ústavy SR. „Každý má právo na vzdelanie. Školská dochádzka je povinná. Jej dĺžku

po vekovú hranicu ustanoví zákon“. Zákon o štátnom jazyku si osvojil základné právo na vzdelanie, pričom sám osebe do podrobnosti neupravuje učebný proces, ale odkazuje na zákony a nariadenia spojené s učebným procesom.

Prioritu z hľadiska výchovnovzdelávacieho procesu má zásada zakotvená v čl. 42 Ústavy SR, ako aj zásada zakotvená v čl. 12 ods. 1 Ústavy SR. „Ľudia sú slobodní a rovní v dôstojnosti i v právach. Základné práva a slobody sú neodňateľné, nescudziteľné, nepremlčateľné a nezrušiteľné“.

Celý zákon o štátnom jazyku je postavený na základe majority na základe občianskoprávnej, ktorá s prihliadnutím na zásadu morálnosti, je chápaná ako právo štátotvorného národa na úpravu podmienok používania štátneho jazyka.

V tejto súvislosti treba zdôrazniť, že všeobecne záväzné právne predpisy v školskom systéme zostali zákonom o štátnom jazyku nedotknuté.“

K ustanoveniu § 5 Národná rada Slovenskej republiky uviedla, že pokiaľ ide o jeho § 5 ods. 2: „žiada sa uviesť, že s ohľadom na vývojovú psychológiu dieťaťa, ako aj na potrebu detí do 12 rokov, je osvojovanie si výučby v škole nevyhnutné v štátnom jazyku. Tu zákon jednoznačne požaduje pri uvádzaní diel pre uvedenú skupinu detí dabovať programy do štátneho jazyka. Uvedené ustanovenie je potrebné chápať v širšom kontexte okrem iného aj s prihliadnutím na čl. 12 Ústavy SR, keď jedine znalosť štátneho jazyka Slovenskej republiky umožní každému byť slobodným a rovným v dôstojnosti i v právach.“

K ustanoveniu § 5 ods. 3 Národná rada Slovenskej republiky uviedla: „prevádzkovatelia rozhlasového a televízneho vysielania ako právnické osoby, na ktoré sa vzťahuje všeobecné ustanovenie § 18 ods. 2 Občianskeho zákonníka, hlásatelia, moderátori a redaktori ako pracovníci, na ktorých sa vzťahujú ustanovenia § 73 až 74 Zákonníka práce s poukazom na § 240 Zákonníka práce, sú povinní používať vo vysielaní štátny jazyk. Ide o pracovníkov, ktorí sprostredkovane cez televíznu obrazovku, cez mikrofón, ale aj prostredníctvom písma v podstatnej miere ovplyvňujú verejnú mienku na území Slovenskej republiky i v zahraničí a všetci sú povinní nielen z titulu lojálnosti, ale predovšetkým z plnenia svojich pracovných povinností používať štátny jazyk. Skutočnosť, že oni sami nie sú podľa tohto zákona sankcionovateľní, ešte neznamená, že sankcia formou upozornenia, z ktorej môže

rezultovať z pohľadu pracovného práva eventuálne ukončenie pracovného pomeru, sa ich nebude dotýkať.“

K ustanoveniu § 5 ods. 4 Národná rada Slovenskej republiky uviedla, že: „Zákon aj pri vysielaní regionálnych alebo lokálnych televíznych staníc, rozhlasových staníc a rozhlasových zariadení zotrúva na požiadavke používania štátneho jazyka. Ide o vysielanie, ktoré plošne zasahuje do regiónov a lokalít, ktoré sú schopné ovplyvniť verejnú mienku a navodiť situačnú filozofiu divákov a poslucháčov na území. Ani tu však zákon explicitne nezakazuje používanie iných jazykov. Tieto sa smú používať pred odvysielaním a po odvysielaní danej relácie v štátnom jazyku. V tomto prípade zákon prihliadol na čl. 34 ods. 1 Ústavy SR, kde sa okrem iného hovorí: „Občanom tvoriacim v Slovenskej republike národnostné menšiny alebo etnické skupiny sa zaručuje všestranný rozvoj, najmä právo spoločne s inými príslušníkmi menšiny alebo skupiny rozvíjať vlastnú kultúru, právo rozširovať a prijímať informácie v ich materinskom jazyku...“ Z pohľadu tejto skutočnosti zákon prostredníctvom § 5 ods. 4 zaručuje národnostným menšinám a etnickým skupinám právo prijímať informácie v ich materinskom jazyku. Toto ustanovenie zákona nie je v rozpore s právnym poriadkom Slovenskej republiky.“

K ustanoveniu § 5 ods. 5 Národná rada Slovenskej republiky uviedla, že: „periodické publikácie a neperiodické publikácie ako jedny zo základných informačných prostriedkov sa na území Slovenskej republiky vydávajú v štátnom jazyku. Týmto ustanovením sa naplňa znenie čl. 6, čl. 24, čl. 26, čl. 34, ale aj čl. 42 Ústavy SR. Vydávanie inojazyčnej tlače je upravené zákonom č. 81/1996 Z. z. o periodickej tlači a o ostatných hromadných informačných prostriedkoch v znení neskorších predpisov, predovšetkým však zákonom č. 93/1993 Z. z. o povinných výtlačkoch periodických publikácií a neperiodických publikácií.“

K ustanoveniu § 5 ods. 6 a 7 sa Národná rada Slovenskej republiky vo svojom stanovisku nevyjadřila.

K ustanoveniu § 8 Národná rada Slovenskej republiky uviedla, že pokiaľ ide o jeho odsek 3: „Finančná a technická dokumentácia, ako aj ďalšie dokumenty v § 8

ods. 3 uvádzané, sa vyhotovujú v štátnom jazyku. Pre jednotnú evidenciu týchto dokumentov sa vyžaduje ich znenie na celom území Slovenskej republiky v štátnom jazyku.

Stanovy združení, spolkov, politických strán, politických hnutí slúžia ako predpoklad na ich registráciu. Registráciu vykonávajú orgány štátnej správy, či už ide o Ministerstvo vnútra SR, okresné úrady alebo obvodné úrady všeobecnej štátnej správy. Jednotnosť používania štátneho jazyka je preto nevyhnutná a pochopiteľná.

To isté platí pri obchodných spoločnostiach, ktoré sa registrujú na registračných súdoch. Keďže všetky orgány vykonávajúce registráciu sú orgánmi štátu, je povinnosťou tých, ktorí sa o registráciu uchádzajú, predložiť požadované a potrebné dokumenty v štátnom jazyku.“

§ 8 ods. 5

„Verejnoprávne orgány tak, ako sú ponímané v § 3 ods. 1, si v súlade s § 262 ods. 1 a § 261 ods. 2 Obchodného zákonníka môžu zvoliť právo, podľa ktorého sa budú ich záväzkové vzťahy riadiť. Táto voľba pred verejnoprávnymi orgánmi o zmluvách ex lege sa však nemôže dotýkať voľby jazyka zmlúv upravujúcich záväzkové vzťahy. U zmluvných partnerov pôsobiacich na území Slovenskej republiky musí sa zmluva vyhotoviť predovšetkým v štátnom jazyku. Nevylučuje sa však aj použitie dohodnutého jazyka textu zmluvy. Toto právo sa opiera predovšetkým o ustanovenie § 265 a § 266 Obchodného zákonníka, kde sa uvádza: „...výkon práva, ktorý je v rozpore so zásadami poctivého obchodného styku, nepožíva právnu ochranu“. „Prejav vôle sa vykladá podľa úmyslu konajúcej osoby, ak tento úmysel bol strane, ktorej je prejav vôle určený, známy alebo jej musel byť známy“. Keďže ide o zmluvy, ktoré sú uzatvárané s verejnoprávnymi orgánmi alebo pred verejnoprávnymi orgánmi, musia byť zrozumiteľné všetkým zúčastneným stranám a požiadavka stanovená v § 8 ods. 5 zákona o štátnom jazyku Slovenskej republiky je preto pochopiteľná a nie je v rozpore s právnym poriadkom Slovenskej republiky.“

§ 8 ods. 6

„Nápisy, reklamy a oznamy určené na informovanie verejnosti, umiestnené na verejných priestranstvách, všeobecne, vo vozňoch a priestoroch verejnej hromadnej

dopravy sú určené všetkým občanom Slovenskej republiky. Môžu byť určené aj iným občanom, ktorí tranzitne Slovenskú republiku prechádzajú alebo sa na jej území dlhodobejšie zdržujú. Základná požiadavka zrozumiteľnosti týchto informácií je však kladená so záujmom na zrozumiteľnosť pre občana Slovenskej republiky. Z tohto dôvodu je potrebné, aby zákon reagoval na absurdné informačné texty reklamy a oznamov, ktoré sa v poslednom období u nás objavili. Pod informačným a oznamovacím textom sa okrem iného rozumejú aj označenia železničných staníc, autobusových staníc, letísk, riečnych prístavov, športovísk, ulíc a námestí. Rozumejú sa tiež informácie o jednotlivých obchodoch, sídlach obchodných organizácií a prevádzok. Tvrdosť tohto ustanovenia je zmäkčená tým, že uvedené nápisy, reklamy a oznamy môžu byť preložené do iných jazykov, ale inojazyčné texty nasledujú až po rovnako veľkom texte v štátnom jazyku.“

Napokon k § 12 zákona o štátnom jazyku Národná rada Slovenskej republiky uviedla, že: „Ústava SR v článku 6 ods. 1 konštatuje: „Na území Slovenskej republiky je štátnym jazykom slovenský jazyk.“ Prijatím zákona o štátnom jazyku Slovenskej republiky sa naplnilo toto konštatovanie.

Ústava SR na rozdiel od konštatovania uvedeného v čl. 6 ods. 1 formuluje čl. 6 ods. 2 ako článok, ktorý predpokladá úpravu používania iných jazykov, ako štátneho jazyka v úradnom styku. Zo skutočnosti, že doteraz v právnom poriadku SR nedošlo k vytvoreniu predpokladanej právnej normy, nemožno usudzovať, že bol prijatím zákona o štátnom jazyku Slovenskej republiky porušený právny poriadok vrátane Ústavy SR.“

Záverom Národná rada Slovenskej republiky uviedla, že: „Z uvedeného pohľadu a vnímania právneho poriadku SR možno vyjadriť názor, že zákon o štátnom jazyku je v plnom súlade s Ústavou SR a jej právnym poriadkom.“

3. Vyjadrenie Ministerstva kultúry Slovenskej republiky k návrhu skupiny poslancov Národnej rady Slovenskej republiky

Vzhľadom na to, že zákon o štátnom jazyku v procese svojho praktického uplatňovania predpokladá aj účasť Ministerstva kultúry Slovenskej republiky,

ústavný súd sa 18. júla 1996 obrátil na toto ministerstvo so žiadosťou o poskytnutie pomoci pri obstaraní podkladov na rozhodnutie ústavného súdu prostredníctvom „stanoviska k návrhu skupiny poslancov v častiach upravujúcich činnosť Ministerstva kultúry Slovenskej republiky“.

Vo svojom vyjadrení z 9. septembra 1996 minister kultúry o. i. uviedol, že „Chceme Vás tiež informovať, že Ministerstvo kultúry SR pripravilo návrh vyhlášky o kodifikovanej podobe štátneho jazyka Slovenskej republiky vo vzťahu k § 2 ods. 2, ktorý je v súčasnosti v legislatívnom pokračovaní. Navrhovateľ vo svojom podaní však uznáva, že ustanovenie § 2 ods. 2 je „síce akýmsi splnomocnením, avšak len na vyhlásenie kodifikovanej podoby jazyka, ale nie na vydanie všeobecne záväznej právnej normy“. Teda vyhlásenie by malo byť len internou normou, ktorá nemá všeobecnú záväznosť. Podľa právnych expertov však kodifikovanú podobu Ministerstvo kultúry SR môže vyhlásiť, lebo spomenuté ustanovenie takúto možnosť nevyklučuje. Vyhlásenie je forma využívaná v správe a pôsobnosti kultúry. Text vyhlášky Vám takisto predkladáme v prílohe“. Na ústnom pojednávaní pléna ústavného súdu sa zástupca Ministerstva kultúry Slovenskej republiky nezúčastnil.

B.

Navrhovateľ namietal nesúlad celkom 26 ustanovení zákona o štátnom jazyku s ústavou a označenými medzinárodnými zmluvami o ľudských právach a základných slobodách. Podstatné argumenty navrhovateľa zdôvodňujúce nesúlad jednotlivých ustanovení zákona o štátnom jazyku s ústavou a medzinárodnými zmluvami o ľudských právach a základných slobodách spolu s ich právnym rozborom a dôvodmi, ktoré ústavný súd viedli k rozhodnutiu o ich súlade, prípadne nesúlade, s označenými ustanoveniami ústavy a medzinárodných zmlúv o ľudských právach a základných slobodách, sú uvedené pod časťami I. až XI. tejto časti odôvodnenia. Nakoľko navrhovateľ ohľadom viacerých ustanovení zákona o štátnom jazyku namietal tiež ich nesúlad aj s čl. 11 ústavy a nakoľko argumentácia ústavného súdu ohľadom nesúladu označených ustanovení zákona o štátnom jazyku s čl. 11 ústavy je rovnaká, ústavný súd ju zhrnul a uviedol v záverečnej časti XII. tohoto odôvodnenia.

I.

Navrhovateľ namietal nesúlad označených ustanovení preambuly zákona o štátnom jazyku s čl. 1, čl. 2 ods. 1 a čl. 12 ods. 1 a 2 ústavy. Ako prvé ustanovenie preambuly, ktoré sa podľa názoru navrhovateľa ocitlo v rozpore s uvedenými článkami ústavy, je to, podľa ktorého: „slovenský jazyk je... výrazom suverenity Slovenskej republiky“. Podľa názoru navrhovateľa je suverenita (zvrchovanosť) štátu právnym pojmom na: „označenie nezávislosti štátnej moci od inej moci. Článok 1 a 2 Ústavy jednoznačne vyjadrujú a zakotvujú, v čom spočíva suverenita Slovenskej republiky“, takže v dôsledku toho je „potom text preambuly v nesúlade - v rozpore s ústavnou koncepciou pôvodu a nezávislosti moci Slovenskej republiky a hoci preambula zákona má len deklaratórny a nie normatívny charakter, vnáša chaos do právnej terminológie nášho právneho poriadku a nemá vecný základ“.

Navrhovateľ namietal tiež nesúlad ďalšieho ustanovenia preambuly zákona o štátnom jazyku, podľa ktorého je slovenský jazyk aj všeobecným dorozumievacím prostriedkom jej občanov, „ktorý zabezpečuje ich slobodu a rovnosť v dôstojnosti a právach na území Slovenskej republiky“. Podľa názoru navrhovateľa takto formulovaná preambula: „vytvára dojem, že len občania hovoriaci slovenským jazykom majú zabezpečené ústavné práva uvedené v článku 12 ods. 1 ústavy“.

Prvá otázka, na ktorú musel ústavný súd v konaní o súlade právnych predpisov zodpovedať, bola, či je oprávnený posudzovať aj nesúlad preambuly zákona (ako jeho „nenormatívnej“ časti), o ktorej samotný navrhovateľ vyhlásil, že má „len deklaratórny a nie normatívny charakter“, s Ústavou Slovenskej republiky. Pri odpovedi na túto otázku ústavný súd vychádzal predovšetkým z čl. 125 písm. a) ústavy, ktorý ho oprávňuje rozhodovať o súlade „zákonov s ústavou a ústavnými zákonmi“. Žiadne ďalšie ustanovenie ani ústavy a ani zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov v znení zákona č. 293/1995 Z. z. však nešpecifikuje (nespresňuje), či je pod zákonmi potrebné rozumieť len ich „normatívnu“ alebo aj „nenormatívnu“ časť, prípadne či za súčasť zákonov treba považovať aj ich záverečné a prechodné ustanovenia a pod. Ústavný súd pri

stanovení „rozsahu“ zákona, ustanovenia ktorého môžu byť predmetom konania podľa čl. 125 písm. a) ústavy, preto vychádzal z vôle zákonodarcu prejavenej pri prijímaní zákona o štátnom jazyku. Opierajúc sa o toto stanovisko ústavný súd kvalifikoval preambulu zákona o štátnom jazyku ako jeho uvádzaciu (uvodzovaciú) vetu, ktorá má síce význam pre objasnenie predmetu a účelu zákona a napomáha tiež jeho výkladu, avšak predchádza jeho samotnému zneniu. Uvedenému plne zodpovedá aj posledná veta preambuly, t. j. „Národná rada Slovenskej republiky... uzniesla sa na tomto zákone“. Pod znením zákona o štátnom jazyku je podľa právneho názoru ústavného súdu preto potrebné rozumieť jeho paragrafované znenie (§ 1 až 13), nasledujúce po uvodzovacej vete jeho preambuly. Keďže samotný zákonodarcu pri prijímaní zákona o štátnom jazyku určil, ktoré jeho ustanovenia môžu byť predmetom konania podľa čl. 125 písm. a) Ústavy Slovenskej republiky a keďže preambulu zákona do takto stanoveného rozsahu zákona o štátnom jazyku nezahrnul, ústavný súd nebol oprávnený zaoberať sa jej nesúlalom s čl. 1, čl. 2 ods. 1, čl. 12 ods. 1 a 2 Ústavy Slovenskej republiky tak, ako to požadoval navrhovateľ.

II.

Skupina 33 poslancov Národnej rady Slovenskej republiky namietala nesúlalom § 1 ods. 2 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 270/1995 Z. z. o štátnom jazyku Slovenskej republiky s čl. 26 a 27 Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach (vyhláška FMZV č. 120/1976 Zb.), ďalej čl. 1 ods. 1 a čl. 2 ods. 1 písm. a) a c) Medzinárodného dohovoru o odstránení všetkých foriem rasovej diskriminácie (vyhláška FMZV č. 95/1974 Zb.), ako aj s čl. 11 a čl. 12 ods. 1 a 2 ústavy.

Ustanovenie § 1 ods. 1 zákona o štátnom jazyku určuje, že na území Slovenskej republiky je štátnym jazykom slovenský jazyk a ods. 2 toho istého paragrafu ustanovuje, že: „Štátny jazyk má prednosť pred ostatnými jazykmi používanými na území Slovenskej republiky.“

Podľa názoru navrhovateľa sa týmto ustanovením „vytvára stav, keď sa ostatné jazyky nevyhnutne dostanú do postavenia druhoradých jazykov, pričom

občania, ktorí hovoria iným jazykom ako slovenským, sa dostanú do postavenia druhoradých, menejcenných a diskriminovaných občanov“. Uvedené ustanovenie podľa názoru navrhovateľa napĺňa tiež znaky „rasovej diskriminácie“, nakoľko: „rozlišuje a zvyhodňuje ľudí na národnostnom princípe tým, že uprednostňuje jazyk jedného národa pred jazykmi ostatných národnostných alebo etnických skupín, ktoré sa vyskytujú na území Slovenskej republiky“.

Uvedené ustanovenie zákona o štátnom jazyku predovšetkým predpokladá súbežné používanie viacerých jazykov na území Slovenskej republiky a upravuje len ich vzájomný vzťah tak, že jeden z nich (jazyk slovenský) určuje ako štátny, ktorý v dôsledku toho nadobúda „prednosť“ pred ostatnými jazykmi používanými na území Slovenskej republiky. Jeho prednostné používanie je dôsledkom tak ústavnej (čl. 6 ods. 1 ústavy), ako aj zákonnej (§ 1 ods. 1 zákona o štátnom jazyku) kvalifikácie štátneho jazyka Slovenskej republiky. Toto ustanovenie zákona o štátnom jazyku je však podľa právneho názoru ústavného súdu potrebné vykladať vo väzbe na tú časť jeho preambuly, podľa ktorej je slovenský jazyk: „aj všeobecným dorozumievacím prostriedkom jej občanov“. Aby sa dosiahol tento účel zákona a slovenský jazyk mohol slúžiť ako všeobecný dorozumievací prostriedok jej občanov, bolo potrebné, aby v tých prípadoch zákonnej úpravy, kde by tento účel (a prostredníctvom iného ako slovenského jazyka) nebolo možné dosiahnuť, mal zákonom stanovenú prednosť pred „ostatnými jazykmi používanými na území Slovenskej republiky“.

Uvedené ustanovenie zákona o štátnom jazyku navrhovateľ posúdil ako diskriminačné a dokonca napĺňajúce znaky „rasovej diskriminácie“ v zmysle čl. 1 ods. 1 Medzinárodného dohovoru o odstránení všetkých foriem rasovej diskriminácie, ako aj ďalších nimi označených ustanovení Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach a tiež Ústavy Slovenskej republiky.

Pokiaľ ide o medzinárodné dohovory označené navrhovateľom, je skutočnosťou, že tak Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach z roku 1966, ako aj Medzinárodný dohovor o odstránení všetkých foriem rasovej diskriminácie z roku 1965 zakazujú diskrimináciu, resp. rasovú diskrimináciu, avšak nie v polohe „in abstracto“, ale predovšetkým vo vzťahu k uplatňovaniu tých

ľudských práv a základných slobôd, ktoré tvoria predmet ich zmluvnej úpravy (čl. 26 v spojení s čl. 2 ods. 1 a čl. 27 Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach, resp. čl. 1 ods. 1 v spojení s čl. 5 Medzinárodného dohovoru o odstránení všetkých foriem rasovej diskriminácie). K nesúladu § 1 ods. 2 zákona o štátnom jazyku s označenými ustanoveniami (článkami) týchto medzinárodných dohovorov by mohlo dôjsť za predpokladu, ak by tieto:

1. upravovali aj práva a slobody príslušníkov národnostných menšín alebo etnických skupín, vrátane ich jazykových práv (právo na používanie menšinového jazyka),

2. zmluvným stranám nielenže ukladali záväzok zabezpečiť používanie jazyka menšín žijúcich na ich územiach, ale súčasne uskutočniť aj jeho „zrovnoprávnenie“ a následné uznanie jeho rovnocenného používania v porovnaní s väčšinovým (oficiálnym, úradným, resp. štátnym) jazykom.

Podľa názoru navrhovateľa preto zákazu diskriminácie pri používaní menšinových jazykov v zmysle označených medzinárodných dohovorov zodpovedá taká vnútroštátna právna úprava ich zmluvných strán, ktorá ustanovuje rovnocenné (a rovnoprávne) používanie menšinových jazykov v porovnaní s väčšinovými, t. j. oficiálnymi (štátnymi), resp. úradnými jazykmi.

Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach z roku 1966 a ani Medzinárodný dohovor o odstránení všetkých foriem rasovej diskriminácie z roku 1965 však žiadny takýto záväzok svojim zmluvným stranám neukladajú, keďže ich (a predovšetkým) nezaväzujú, aby vnútroštátne vôbec „právne kvalifikovali“ jazyk svojich menšín, resp. stanovili jeho vzťah (právne postavenie) k väčšinovému (oficiálnemu, úradnému, štátnemu) jazyku. Medzinárodný pakt o odstránení všetkých foriem rasovej diskriminácie pri definovaní tých práv, na využívanie ktorých sa zákaz rasovej diskriminácie vzťahuje (čl. 5 písm. a) až f)), o jazykových právach menšín nehovorí vôbec a Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach v čl. 27 priznáva príslušníkom etnických, náboženských alebo jazykových menšín právo, aby: „spolu s ostatnými príslušníkmi menšiny používali svoj jazyk“. Základom takéhoto prístupu k jazykovým právam menšín je preto garancia reálneho používania menšinových jazykov, avšak bez ohľadu na to, či je ich jazyk súčasne určitým

spôsobom (a či vôbec) „právne kvalifikovaný“, resp. či je právne upravený jeho vzťah k väčšinovému jazyku. K diskriminácii pri uplatňovaní práva podľa čl. 27 Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach, by preto mohlo dôjsť len vtedy, ak by z dôvodov uvedených v jeho čl. 26, resp. v čl. 2 ods. 1, bolo určitým menšinám toto právo (a v porovnaní s inými jazykovými menšinami) upierané.

Ustanovenie § 1 ods. 2 zákona o štátnom jazyku však neupiera, a to ani z jazykových a ani z iných „rasových“ dôvodov, príslušníkom menšín ich právo na používanie svojho jazyka, pretože upravuje len vzťah slovenského jazyka (ako štátneho jazyka) k „ostatným jazykom používaným na území Slovenskej republiky“. Pretože uvedené ustanovenia tak Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach, ako aj Medzinárodného dohovoru o odstránení všetkých foriem rasovej diskriminácie neobsahujú záväzok, podľa ktorého by ich zmluvné strany mali umožniť „rovnocenné“ používanie jazyka svojich menšín vo vzťahu k väčšinovému jazyku, nemožno vôbec hovoriť ani o nesúlade § 1 ods. 2 zákona o štátnom jazyku s označenými ustanoveniami týchto medzinárodných dohovorov.

Uvedený spôsob argumentácie bolo možné v rozhodujúcej miere použiť aj na namietaný nesúlad § 1 ods. 2 zákona o štátnom jazyku s čl. 12 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky. K nesúladu s týmto článkom ústavy by mohlo dôjsť výlučne v spojitosti s porušením konkrétnych základných práv alebo slobôd tak, ako sú upravené v druhej hlave ústavy, t. j. v danom prípade s čl. 34 ústavy. Článok 34 ústavy však príslušníkom národnostných menšín alebo etnických skupín nepriznáva základné právo, ktorému by zodpovedala povinnosť štátu (zákonodarcu) „zrovnoprávniť“ právne postavenie jazyka menšiny alebo etnickej skupiny s právnym postavením „väčšinového“ jazyka, v dôsledku čoho by došlo k rovnocennému používaniu ako väčšinového (oficiálneho), tak i menšinových jazykov. Akceptáciou argumentácie navrhovateľa by právne a aj fakticky došlo k vytvoreniu systému viacerých a rovnocenných „štátnych“ jazykov na území Slovenskej republiky a termín menšinový jazyk by v dôsledku toho stratil svoj reálny význam. Článok 34 ústavy síce garantuje príslušníkom národnostných menšín a etnických skupín právo na používanie ich jazyka (čl. 34 ods. 2 písm. b)), avšak k porušeniu čl. 12 ods. 2 v spojení s čl. 34 by mohlo dôjsť len vtedy, ak by § 1 ods. 2 zákona o štátnom jazyku

niektorým menšinám odnímal (zakazoval) používanie ich jazyka, a to pre niektorý z „diskriminačných“ dôvodov uvedených v čl. 12 ods. 2 ústavy. Ustanovenie § 1 ods. 2 zákona o štátnom jazyku však o zákaze používania menšinových jazykov zo strany niektorých menšín nehovorí nič. Z uvedeného dôvodu nebolo preto už ani potrebné skúmať jeho možný nesúlad s čl. 12 ods. 1 ústavy, keďže tento sa vo svojej prvej vete zaoberá prirodzene právnou povahou základných práv a slobôd a v druhej vete charakteristikou základných práv a slobôd, ktoré však nie sú predmetom úpravy § 1 ods. 2 zákona o štátnom jazyku.

III.

Navrhovateľ, skupina 33 poslancov Národnej rady Slovenskej republiky, ďalej namietal nesúlad § 1 ods. 3 zákona o štátnom jazyku (druhá veta) s čl. 123 Ústavy Slovenskej republiky.

Ustanovenie § 1 ods. 3 zákona o štátnom jazyku uvádza, že: „Zákon neupravuje používanie liturgických jazykov. Používanie týchto jazykov upravujú predpisy cirkví a náboženských spoločností.“. Druhá veta tohoto ustanovenia sa podľa názoru navrhovateľa dostala do nesúladu s čl. 123 Ústavy Slovenskej republiky, podľa ktorého: „Ministerstvá a iné orgány štátnej správy na základe zákonov a v ich medziach môžu vydávať všeobecne záväzné právne predpisy, ak sú na to splnomocnené zákonom. Tieto všeobecne záväzné právne predpisy sa vyhlasujú spôsobom, ktorý ustanoví zákon.“.

Podľa názoru navrhovateľa: „Je zrejmé, že cirkvi a náboženské spoločnosti nie sú orgánmi štátnej správy. Akékoľvek splnomocnenie, či odkaz na vydávanie ich vlastných normatívnych aktov v zákone ústava neumožňuje. Ústava ani žiadny zákon neobsahuje také ustanovenie, ktoré by umožňovalo Národnej rade Slovenskej republiky prijať zákon obsahujúci splnomocňovacie ustanovenie, ktoré by oprávňovalo neštátne subjekty vydávať všeobecne záväzné normatívne akty.“. Z uvedeného dôvodu sa preto § 1 ods. 3 zákona o štátnom jazyku vo svojej druhej vete dostal do nesúladu s čl. 123 ústavy.

Nesúlاد uvedeného ustanovenia zákona o štátnom jazyku s čl. 123 ústavy podľa názoru navrhovateľa nastal preto, že citované ustanovenie ústavy určuje, že všeobecne záväzné právne predpisy môžu na základe zákona a v jeho medziach vydávať výlučne štátne orgány (štátne subjekty). Keďže cirkvi a náboženské spoločnosti treba považovať za „neštátne subjekty“ a keďže oprávnenie na vydávanie všeobecne záväzných právnych predpisov prísluší len orgánom štátu, dostalo sa uvedené ustanovenie zákona o štátnom jazyku do nesúladu s čl. 123 Ústavy Slovenskej republiky.

Článok 123 Ústavy Slovenskej republiky priznáva ministerstvám a iným orgánom štátnej správy právo „sekundárnej normotvorby“ v prípadoch, ak sú na to splnomocnené zákonom. Rozsah tejto normotvorby je však obsahovo obmedzený, nakoľko je limitovaný „medzami zákona“ a uskutočňuje sa v podobe všeobecne záväzného právneho predpisu ministerstva alebo iného orgánu štátnej správy, ktorý sa vyhlasuje „spôsobom, ktorý ustanoví zákon“ (t. j. zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 1/1993 Z. z. o Zbierke zákonov Slovenskej republiky). Základným predpokladom pre vydanie všeobecne záväzného právneho predpisu ministerstva alebo iného orgánu štátnej správy podľa čl. 123 ústavy preto je, aby upravoval materiu, ktorá už je predmetom „primárnej“, t. j. zákonnej úpravy, pričom pri jeho vydaní nemožno prekročiť „medze zákona“. Z uvedeného vyplýva, že predmetom úpravy všeobecne záväzného právneho predpisu ministerstva alebo iného orgánu štátnej správy nemôže byť materiu, ktorá vôbec netvorí predmet zákonnej úpravy. Článok 123 ústavy tiež určuje, že k uskutočňovaniu takejto „sekundárnej“ normotvorby sú oprávnené len štátne orgány patriace do zložky výkonnej moci, t. j. ministerstvá alebo iné orgány štátnej správy.

Ústavný súd Slovenskej republiky preto preskúmal, či došlo k splneniu uvedených podmienok nesúladu § 1 ods. 3 zákona o štátnom jazyku s čl. 123 ústavy a zistil, že tomu tak nie je. Navrhovateľ vo svojom návrhu totiž opomenul (neuviedol) ustanovenie prvej vety § 1 ods. 3 zákona o štátnom jazyku, podľa ktorého: „Zákon neupravuje používanie liturgických jazykov.“. Uvedené ustanovenie zákona o štátnom jazyku jednoznačne a „negatívne“ vymedzuje tú materiu, ktorá netvorí predmet jeho právnej úpravy, t. j. používanie liturgických jazykov. Pre

úplnosť je potrebné uviesť, že aj toto ustanovenie zákona o štátnom jazyku potvrdzuje, že používanie liturgického jazyka tvorí vnútornú vec každej cirkvi alebo náboženskej spoločnosti a nie je (netvorí vôbec) predmet právnej úpravy „štátnych“ či „svetských“ zákonov. Autonómiu cirkví a náboženských spoločností pri spravovaní svojich vnútorných vecí potvrdzuje tiež čl. 24 ods. 3 Ústavy Slovenskej republiky a § 6 ods. 1 písm. b) zákona č. 308/1991 Zb. o slobode náboženskej viery a postavení cirkví a náboženských spoločností.

Keďže jeden zo základných predpokladov, na ktorých spočíva čl. 123 Ústavy Slovenskej republiky, je ten, že ministerstvo alebo iný orgán štátnej správy môže vydať všeobecne záväzný právny predpis len na základe zákona a v jeho medziach a keďže používanie liturgických jazykov netvorí vôbec predmet úpravy zákona o štátnom jazyku (ustanovenie prvej vety § 1 ods. 3 túto materiu z predmetu zákonnej úpravy „*expressis verbis*“ vylučuje), v takejto situácii neprichádza vôbec do úvahy ani otázka príslušného alebo nepríslušného subjektu v zmysle čl. 123 Ústavy Slovenskej republiky. Táto sa stáva aktuálnou len vtedy, ak ide o materiu, ktorá je predmetom príslušnej zákonnej úpravy, ale nie aj vtedy, ak ide o materiu, ktorá je zo zákonnej úpravy výslovne vylúčená. V posledne uvedenom prípade nemožno preto hovoriť ani o jej vzťahu k čl. 123 Ústavy Slovenskej republiky, čo prirodzene vylučuje aj akúkoľvek možnosť jeho nesúladu s ním v otázke subjektov oprávnených k vydaniu všeobecne záväzných právnych predpisov, tzv. „sekundárnej normotvorby“.

IV.

1. V ďalšej časti svojho návrhu navrhovateľ namietal nesúlad § 2 ods. 2 zákona o štátnom jazyku s čl. 123 Ústavy Slovenskej republiky. Ustanovenie § 2 ods. 2 citovaného zákona uvádza, že: „Kodifikovanú podobu štátneho jazyka vyhlasuje Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky (ďalej len „ministerstvo kultúry“) na návrh odborných slovakistických jazykovedných pracovísk“.

Navrhovateľ uviedol, že aj toto ustanovenie zákona o štátnom jazyku sa ocitlo v rozpore s čl. 123 ústavy, pretože: „neobsahuje splnomocnenie pre ministerstvo

vydať všeobecne záväzný právny predpis“, hoci na inom mieste uznávajú, že: „je síce akýmsi splnomocnením, avšak len na vyhlásenie kodifikovanej podoby jazyka, ale nie na vydanie všeobecne záväznej právnej normy“. Podľa názoru navrhovateľa, hoci zákon „nenapĺňa ústavnú podmienku na to, aby podoba kodifikovaného jazyka bola všeobecne záväzná..., na základe § 10 zákona pri použití § 11 ods. 4 však možno uložiť aj osobám mimo rezortu Ministerstva kultúry pokuty...“.

Navrhovateľ v tejto časti svojho návrhu namietol, že ustanovenie § 2 ods. 2 zákona o štátnom jazyku nesplnomocnilo ministerstvo kultúry na vydanie všeobecne záväzného právneho predpisu, ktorým by sa mala upraviť kodifikovaná podoba štátneho jazyka, a tým sa dostalo do rozporu s čl. 123 Ústavy Slovenskej republiky, ktorý ovšem takéto splnomocnenie voči: „ministerstvám a iným orgánom štátnej správy“ *expressis verbis* predpokladá.

Článok 123 ústavy ustanovuje pre ministerstvo alebo iný orgán štátnej správy viaceré podmienky späté s vydaním všeobecne záväzného právneho predpisu, a to:

1. zákonodarca musí ministerstvo alebo iný orgán štátnej správy na vydanie všeobecného záväzného právneho predpisu výslovne splnomocniť,

2. zákonodarca musí presnejšie určiť, čo je potrebné chápať pod termínom „v medziach zákona“, a teda stanoviť, aké otázky tvoriace predmet zákonnej úpravy a akým spôsobom budú upravené vo všeobecne záväznom právnom predpise ministerstva alebo iného orgánu štátnej správy (napríklad podrobnosti na zabezpečenie určitých ustanovení zákona, spôsob tvorby a použitia zákonného fondu a pod.).

Splnomocňovacie ustanovenia zákonov „transformujú“ uvedené požiadavky čl. 123 ústavy zvyčajne vo formuláciách („Ministerstvo... ustanoví všeobecne záväzným právnym predpisom... podrobnosti... spôsob“ a pod.).

Požiadavka výslovného splnomocnenia zákonodarcu na vydanie všeobecne záväzného právneho predpisu je zdôvodnená tým, že ministerstvo ani iný orgán štátnej správy nedisponuje „pôvodnou“ („originálnou“), ale len odvodenou („sekundárnou“) normotvorbou, pričom jej rozsah („v medziach zákona“) určuje vždy

pôvodný normotvorca, t. j. Národná rada Slovenskej republiky, berúc pritom v každom prípade do úvahy účel, špecifiku a potreby konkrétnej zákonnej úpravy. Všeobecne záväzné právne predpisy sa vyhlasujú v Zbierke zákonov Slovenskej republiky spôsobom, ktorý ustanoví zákon. Existenciu takéhoto zákona (od 1. januára 1993 je ním zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 1/1993 Z. z. o Zbierke zákonov Slovenskej republiky) predpokladá čl. 87 ods. 5 ústavy (ohľadom vyhlasovania zákonov), čl. 120 ústavy (ohľadom vyhlasovania nariadení vlády) a čl. 123 ústavy (ohľadom vyhlasovania všeobecne záväzných právnych predpisov ministerstiev a iných orgánov štátnej správy). Výraz „vyhlásenie“ však zákonodarca spája výlučne s určitým a konkrétnym druhom všeobecne záväzného právneho predpisu (zákon, nariadenie vlády, vyhláška ministerstva), ale nikdy nie s predmetom jeho právnej úpravy.

Vychádzajúc z uvedeného Ústavný súd Slovenskej republiky predovšetkým preskúmal, či § 2 ods. 2 zákona o štátnom jazyku je vôbec v príčinnej súvislosti s čl. 123 Ústavy Slovenskej republiky, t. j. s matériou tvoriacou obsah citovaného článku ústavy, a došiel k záveru, že tomu tak nie je. Ustanovenie § 2 ods. 2 uvádza, že kodifikovanú podobu štátneho jazyka vyhlasuje Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky na návrh odborných slovakistických jazykovedných pracovísk. Kodifikovanú podobu štátneho jazyka je podľa zákona o štátnom jazyku pritom potrebné chápať ako výraz starostlivosti štátu o jeho ochranu (§ 2 ods. 1 písm. b) zákona o štátnom jazyku). Aj samotný § 2 zákona o štátnom jazyku je označený ako: „Štátny jazyk a jeho ochrana“. Ustanovenie § 2 ods. 2 zákona o štátnom jazyku súčasne určuje, že kodifikovanú podobu štátneho jazyka vyhlasuje Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky na návrh odborných slovakistických jazykovedných pracovísk.

Ustanovenie § 2 ods. 2 zákona o štátnom jazyku ani žiadne jeho ďalšie ustanovenie však neodráža taký úmysel zákonodarcu (a preto ani jeho výslovné splnomocnenie) na to, aby Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky upravilo („ustanovilo“) kodifikovanú podobu štátneho jazyka vo forme všeobecne záväzného právneho predpisu. S cieľom potvrdenia takéhoto úmyslu zákonodarcu pri „kodifikácii“ štátneho jazyka sa Ústavný súd Slovenskej republiky 18. júla 1996

obrátil na predsedu Národnej rady Slovenskej republiky so žiadosťou o zaslanie stanoviska orgánu, ktorý všeobecne záväzný právny predpis vydal, k návrhu skupiny poslancov Národnej rady Slovenskej republiky. Vo svojom stanovisku z 27. januára 1997 (č. j. 1106/1996) Národná rada Slovenskej republiky k § 2 ods. 2 zákona o štátnom jazyku uviedla, že: „Zjednotené pravidlá štátneho jazyka, ktoré sa opierajú o vedeckú a výskumnú prácu jednotlivých slovakistických pracovísk sa predkladajú na kodifikovanie. Kodifikáciu nie je možné chápať ako normotvorný akt z pohľadu práva. Kodifikáciu i každú novú závažnú úpravu normy štátneho jazyka však vyhlasuje Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky“. S týmto písomným stanoviskom Národnej rady Slovenskej republiky sa na ústnom pojednávaní pléna ústavného súdu 26. augusta 1997 stotožnil aj jej zástupca poslanec JUDr. Ján Cuper. Z vyžiadaného písomného stanoviska Národnej rady Slovenskej republiky, ako aj z ústneho vyjadrenia jej zástupcu, jednoznačne vyplynulo, že úmyslom zákonodarcu nebolo poveriť Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky kodifikáciou štátneho jazyka prostredníctvom a na základe „normotvorného aktu“, t. j. všeobecne záväzného právneho predpisu ministerstva podľa čl. 123 ústavy. Kodifikáciu štátneho jazyka Ministerstvom kultúry Slovenskej republiky podľa § 2 ods. 2 zákona o štátnom jazyku je preto možné chápať ako prejav starostlivosti štátu o štátny jazyk, ale nie aj ako zmocnenie zákonodarcu na vydanie všeobecne záväzného právneho predpisu ministerstva, obsahom ktorého má byť kodifikovaná podoba štátneho jazyka.

Uvedené písomné stanovisko Národnej rady Slovenskej republiky, ako aj ústne vyjadrenie jej zástupcu, zobrať ústavný súd do úvahy pri posudzovaní súladu § 2 ods. 2 zákona o štátnom jazyku s čl. 123 ústavy. Keďže podľa vlastného vyjadrenia zákonodarcu tento v § 2 ods. 2 zákona o štátnom jazyku nesplnomocnil ministerstvo kultúry na vydanie všeobecne záväzného právneho predpisu na „kodifikáciu“ štátneho jazyka a keďže čl. 123 ústavy upravuje podmienky vydania všeobecne záväzného právneho predpisu ministerstva alebo ústredného orgánu štátnej správy, nemohol sa § 2 ods. 2 zákona o štátnom jazyku dostať do nesúladu s čl. 123 Ústavy Slovenskej republiky.

2. Ústavný súd Slovenskej republiky však v tejto súvislosti (a v dôsledku uvedeného) považoval za potrebné vypořiadat' sa s ďalším argumentom navrhovateľa, podľa ktorého hoci zákon o štátnom jazyku nepriznáva ministerstvu kultúry splnomocnenie vydať všeobecne záväzný právny predpis a splnomocňuje ho len na vyhlásenie kodifikovanej podoby štátneho jazyka: „Na základe § 10 zákona pri použití § 11 ods. 4 možno uložiť aj osobám mimo rezortu Ministerstva kultúry pokuty, ak sa odchýlia od kodifikovanej podoby štátneho jazyka vyhlásenej podľa vyššie uvedeného ustanovenia, hoci zákon nenapĺňa ústavnú podmienku na to, aby táto podoba bola všeobecne záväzná“. Je skutočnosťou, že § 11 ods. 4 zákona určuje, pre potreby ktorých jeho ustanovení sa slovenský jazyk rozumie v jeho kodifikovanej podobe stanovenej Ministerstvom kultúry Slovenskej republiky v súlade s § 2 ods. 2 zákona o štátnom jazyku. Nerešpektovanie kodifikovanej podoby štátneho jazyka právnickými osobami, resp. fyzickými osobami oprávnenými podnikat', môže ministerstvo kultúry podľa § 10 zákona o štátnom jazyku postihovať pokutami v prípadoch ustanovených zákonom (§ 4 ods. 4, § 5 ods. 2 a 5, § 8 ods. 1, 3, 5 a 6). Ústavný súd Slovenskej republiky preto považoval za potrebné preskúmať možný dopad (účinnok) toho, že zákonodarca nespĺnomocnil Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky, aby na základe § 2 ods. 2 zákona o štátnom jazyku slovenský jazyk kodifikovalo v podobe všeobecne záväzného právneho predpisu ministerstva na fungovanie a rozsah pôsobenia sankčného mechanizmu upraveného § 10 zákona o štátnom jazyku. Ústavný súd vychádzal v tejto otázke zo stanoviska, že akékoľvek pokuty (finančné postihy) nemožno právnickým osobám a ani fyzickým osobám oprávneným podnikat', ukladať dovedy, pokiaľ tie pravidlá, porušenie ktorých je sankcionovateľné vo forme pokút ministerstva kultúry, nenadobudnú povahu (formu) všeobecne záväzného právneho predpisu.

V.

Navrhovateľ, skupina 33 poslancov Národnej rady Slovenskej republiky, namietal tiež nesúlad § 3 ods. 1 zákona o štátnom jazyku s čl. 33, čl. 34 ods. 2 písm. b), čl. 35 ods. 1 a 3, čl. 36 písm. b) a čl. 11 Ústavy Slovenskej republiky, ako aj s čl. 2 ods. 2, čl. 4 a 6 Medzinárodného paktu o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach z roku 1966 (vyhláška Federálneho ministerstva zahraničných

vecí č. 120/1976 Zb.), ako aj čl. 5 písm. c) a i) Medzinárodného dohovoru o odstránení všetkých foriem rasovej diskriminácie z roku 1965. Ustanovenie § 3 ods. 1 zákona o štátnom jazyku uvádza, že: „Štátne orgány a štátne organizácie, orgány územnej samosprávy a orgány verejnoprávnych ustanovizní (ďalej len „verejnoprávny orgán“) pri výkone svojich pôsobností povinne používajú štátny jazyk na celom území Slovenskej republiky. Preukázanie primeranej znalosti štátneho jazyka slovom i písmom je podmienkou prijatia do pracovného pomeru alebo do obdobného pracovného vzťahu a predpokladom na vykonávanie dohodnutej práce v určenej pracovnej činnosti vo verejnoprávnom orgáne“. Z odôvodnenia tejto časti návrhu vyplynulo, že navrhovateľ namietal osobitne nesúlady jeho prvej vety a osobitne nesúlady jeho druhej vety s ústavou a označenými medzinárodnými dohovormi. Prvá veta tohoto ustanovenia sa podľa názoru navrhovateľa ocitla v nesúlade s čl. 34 ods. 2 písm. b) Ústavy Slovenskej republiky, keďže: „ukladá povinnosť, teda prikazuje verejnoprávnym orgánom pri výkone svojich povinností používať výlučne štátny jazyk (v zmysle ústavy štátne orgány môžu konať iba v súlade so zákonom), čím znemožňuje, odníma občanom patriacim k národnostným menšinám a etnickým skupinám možnosť používania svojho materinského jazyka v úradnom styku. Podľa názoru navrhovateľa by „tento nesúlad mohol byť preklenutý a v Ústave zakotvené práva národnostných menšín a etnických skupín na používanie ich jazyka v úradnom styku by mohli byť zaručené, pokiaľ by sa ustanovením § 12 zákona nezrušil zákon č. 428/1990 Zb. o úradnom jazyku v Slovenskej republike“.

Pokiaľ ide o druhú vetu ustanovenia § 3 ods. 1 zákona o štátnom jazyku, táto sa podľa názoru navrhovateľa ocitla v nesúlade s ostatnými označenými ustanoveniami ústavy a aj medzinárodných dohovorov.

1. Pokiaľ ide o prvú vetu § 3 ods. 1 zákona o štátnom jazyku, navrhovateľ ako porušenie čl. 34 ods. 2 písm. b) Ústavy Slovenskej republiky kvalifikoval zákonom uloženú povinnosť verejnoprávnych orgánov (tak ako sú definované v § 3 ods. 1) pri výkone svojich pôsobností povinne používať štátny jazyk na celom území Slovenskej republiky. Podľa názoru navrhovateľa základnému právu používať svoj jazyk v úradnom styku, ktoré občanom Slovenskej republiky patriacim k národnostným menšinám alebo etnickým skupinám priznáva čl. 34 ods. 2 písm. b) Ústavy

Slovenskej republiky, zodpovedá povinnosť „verejnoprávnych orgánov“ používať v úradnom styku s nimi jazyk príslušnej národnostnej menšiny alebo etnickej skupiny. Keďže § 3 ods. 1 zákona o štátnom jazyku určuje pre výkon ich pôsobnosti povinné používanie štátneho jazyka, ocitol sa podľa názoru navrhovateľa v nesúlade s čl. 34 ods. 2 písm. b) Ústavy Slovenskej republiky.

V uvedenej súvislosti je predovšetkým potrebné zdôrazniť, že podľa právneho názoru ústavného súdu v kontexte a pre účely celého zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 270/1995 Z. z. o štátnom jazyku Slovenskej republiky neexistuje žiaden právny a ani faktický dôvod, aby verejnoprávne orgány vymenované v jeho § 3 ods. 1 (ale aj v jeho ďalších ustanoveniach) používali vo svojej činnosti (pri výkone svojich pôsobností) iný ako štátny jazyk. Jediným dôvodom, aby pre výkon pôsobností verejnoprávnych orgánov zákon o štátnom jazyku prikazoval aj používanie iných jazykov, by bola „faktická“ úprava používania jazykov národnostných menšín alebo etnických skupín. „Faktická“ úprava z toho dôvodu, že samotný zákon o štátnom jazyku ustanovením § 1 ods. 4 vylučuje z predmetu svojej úpravy *expressis verbis* „používanie jazykov národnostných menšín a etnických skupín. Používanie týchto jazykov upravujú osobitné zákony“. Jednotlivé ustanovenia zákona o štátnom jazyku (vrátane § 3 ods. 1) by sa mohli dostať do nesúlady s čl. 34 Ústavy Slovenskej republiky jedine vtedy, ak aj napriek výslovnému zneniu § 1 ods. 4 by sa zákon o štátnom jazyku:

- a) obracal priamo na príslušníkov národnostných menšín alebo etnických skupín, alebo
- b) obracal sa na nich nepriamo ako na občanov Slovenskej republiky,
- c) prikazoval im používať štátny jazyk,
- d) prikazoval im používať štátny jazyk aj v tej oblasti, v ktorej im čl. 34 Ústavy Slovenskej republiky umožňuje (garantuje) používanie jazyka národnostnej menšiny alebo etnickej skupiny bez možnosti akejkoľvek výnimky z takéhoto príkazu v prospech jazyka národnostnej menšiny alebo etnickej skupiny.

Z uvedeného vyplynulo, že úprava používania iného ako slovenského jazyka by sa do zákona o štátnom jazyku mohla dostať len „nepriamo“, t. j. výlučne prostredníctvom (a v dôsledku) úpravy „jazykových“ práv občanov Slovenskej

republiky patriaciach k národnostným menšinám alebo etnickým skupinám. Eventuálna zákonná povinnosť verejnoprávneho orgánu použiť pri výkone svojej pôsobnosti aj iný ako slovenský jazyk, by preto mohla vzniknúť výlučne v dôsledku zákonnej úpravy základného práva podľa čl. 34 ods. 2 písm. b) Ústavy Slovenskej republiky. V rozsahu, v ktorom však zákon o štátnom jazyku neupravuje jazykové práva príslušníkov národnostných menšín alebo etnických skupín (vrátane práva na používanie svojho jazyka v úradnom styku), samotný zákonný príkaz obsiahnutý v § 3 ods. 1, nemožno považovať za nesúlady s čl. 34 ods. 2 písm. b) Ústavy Slovenskej republiky. Zákon o štátnom jazyku preto v § 3 ods. 1 a v naznačenom smere vôbec neupravuje (ani „de iure“ a ani „de facto“) právo na používanie jazyka národnostnej menšiny alebo etnickej skupiny v úradnom styku. Keďže ho však vôbec neupravuje, nie je namieste ani tvrdenie navrhovateľa, že jeho uplatneniu zodpovedá povinnosť verejnoprávneho orgánu takýto jazyk pri výkone svojich pôsobností aj používať.

Pre úplnosť je však potrebné dodať, že význam § 3 zákona o štátnom jazyku (používanie štátneho jazyka v úradnom styku) spočíva v tom, že definuje jednotlivé prvky (súčasti) „úradného styku“, pre ktoré určuje povinné používanie štátneho jazyka.

2. Pokiaľ ide o druhú vetu § 3 ods. 1 zákona o štátnom jazyku, ktorá predpokladá preukázanie primeranej znalosti štátneho jazyka slovom a písmom ako podmienku prijatia do pracovného pomeru alebo do obdobného pracovného vzťahu vo verejnoprávnom orgáne, navrhovateľ namietal jej nesúlad s čl. 2 ods. 2, čl. 4 a 6 Medzinárodného paktu o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach z roku 1966, ako aj s čl. 5 písm. c) a i) Medzinárodného dohovoru o odstránení všetkých foriem rasovej diskriminácie z roku 1965, pretože: „V danom prípade zákon... neumožňuje slobodu voľby povolania za rovnakých podmienok každému...“ a je aj v rozpore so záväzkom na „zaručenie práva každého na vstup za rovnakých podmienok do verejných služieb a právo na prácu a slobodnú voľbu zamestnania“.

Pokiaľ ide o Medzinárodný pakt o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach z roku 1966, navrhovateľ kvalifikoval ustanovenie druhej vety § 3 ods. 1 zákona o štátnom jazyku ako diskriminačné, a tým narušujúce čl. 2 ods. 2 Paktu

v spojitosti s právom na prácu, resp. príležitosťou zarábať si na živobytie svojou prácou. K diskriminácii pri uplatňovaní práv garantovaných čl. 6 Medzinárodného paktu o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach podľa názoru navrhovateľa došlo z toho dôvodu, že tým uchádzačom o vstup do pracovného pomeru, či obdobného pracovného vzťahu vo verejnoprávnom orgáne, ktorí patria k národnostným menšinám alebo etnickým skupinám, zákon ako podmienku ich prijatia prikazuje preukázanie primeranej znalosti štátneho jazyka slovom a písmom.

Uvedenú požiadavku zákona o štátnom jazyku považoval navrhovateľ (a vo vzťahu k Medzinárodnému dohovoru o odstránení všetkých foriem rasovej diskriminácie) tiež ako rasovú diskrimináciu pri uplatnení práva na „vstup do verejných služieb za rovnakých podmienok“ (čl. 5 písm. c) Medzinárodného dohovoru), ako aj „práva na prácu a slobodnú voľbu zamestnania“ (čl. 5 písm. i) Medzinárodného dohovoru). Spoločným základom „nediskriminačného“ prístupu k tým ľudským právam a základným slobodám, ktoré sú garantované citovanými medzinárodnými dohovormi, je ich „uskutočňovanie za rovnakých podmienok...“ (čl. 5 písm. c) Medzinárodného dohovoru o odstránení všetkých foriem rasovej diskriminácie), resp. „bez akéhokoľvek rozlišovania“ (čl. 2 ods. 2 Medzinárodného paktu o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach). Z uvedeného vyplýva, že každý, kto je oprávnený uplatňovať tieto ľudské práva a základné slobody, musí mať garantované ich využívanie za rovnakých podmienok ako ostatní, a to bez ohľadu na svoju rasu, farbu pleti, pohlavie, národnostný, alebo etnický pôvod, majetok, rod, resp. iné postavenie (čl. 5 Medzinárodného dohovoru o odstránení všetkých foriem rasovej diskriminácie, resp. čl. 2 ods. 2 Medzinárodného paktu o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach). Ustanovenie § 3 ods. 1 zákona o štátnom jazyku v druhej vete upravuje jednu z podmienok pre vstup do pracovného pomeru alebo iného obdobného pracovného vzťahu vo verejnoprávnom orgáne a takúto zákonnú podmienku („per se“) prirodzene nie je ešte možné považovať ani za diskrimináciu a ani za rasovú diskrimináciu v zmysle citovaných medzinárodných dohovorov. Ohľadom uplatňovania práv uvedených tak v Medzinárodnom pakte o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach (právo na prácu), ako aj v Medzinárodnom dohovore o odstránení všetkých foriem rasovej diskriminácie (právo na vstup do verejných služieb, právo na prácu, právo na slobodnú voľbu

zamestnania), by však aj takúto podmienku bolo možné hodnotiť ako diskriminačnú (porušujúcu zákaz diskriminácie) vtedy, ak by zákon o štátnom jazyku stanovoval rozdielny (diferencovaný) spôsob jej uplatňovania voči rôznym skupinám uchádzačov o vstup do pracovného pomeru alebo iného obdobného pracovného vzťahu do verejnoprávneho orgánu.

Druhá veta § 3 ods. 1 zákona o štátnom jazyku určujúca ako podmienku prijatia do pracovného pomeru alebo iného obdobného pracovného vzťahu vo verejnoprávnom orgáne „primeranú znalosť štátneho jazyka slovom a písmom“ však neustanovuje rozdielny spôsob jej uplatňovania voči rôznym uchádzačom (rôznym skupinám uchádzačov) na základe niektorého z tých „diskriminačných“ kritérií, zákaz používania ktorých je obsiahnutý tak v čl. 2 ods. 2 Medzinárodného paktu o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach, ako aj v čl. 5 Medzinárodného dohovoru o odstránení všetkých foriem rasovej diskriminácie. V súlade so zákonom o štátnom jazyku sa táto podmienka naopak uplatňuje jednotným spôsobom voči všetkým uchádzačom o zamestnanie vo verejnoprávnych orgánoch bez ohľadu na ich príslušnosť k národnostnej menšine alebo etnickej skupine. V súvislosti s posledne menovanou skupinou uchádzačov (možných uchádzačov) o zamestnanie vo verejnoprávnom orgáne je súčasne potrebné uviesť, že táto podmienka nie je voči nim diskriminačná ani v tom smere, že by požadovala to, čo si ako príslušníci národnostnej menšiny alebo etnickej skupiny nemohli (nemali možnosť) osvojiť, t. j. primeranú znalosť štátneho jazyka slovom a písmom. Občania Slovenskej republiky patriaci k národnostnej menšine alebo etnickej skupine majú právo na osvojenie si štátneho jazyka garantované čl. 34 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky. Z uvedených dôvodov preto podmienku uvedenú v druhej vete § 3 ods. 1 zákona o štátnom jazyku nemožno hodnotiť ako diskriminačnú, a preto ani nesúladnú s označenými článkami Medzinárodného paktu o odstránení všetkých foriem rasovej diskriminácie, resp. Medzinárodného paktu o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach.

Navrhovateľ ďalej namietal nesúlad druhej vety § 3 ods. 1 zákona o štátnom jazyku aj s viacerými článkami Ústavy Slovenskej republiky, a to konkrétne s čl. 33, čl. 35 ods. 1 a 3 a čl. 36 písm. b). Pokiaľ ide o namietaný nesúlad s čl. 33 ústavy, navrhovateľ uviedol, že ustanovenie: „§ 3 ods. 1 možno považovať za rozporné

s čl. 33 Ústavy, pretože v prípade aplikácie druhej vety § 3 ods. 1 zákona príslušnosť ku ktorejkoľvek národnostnej menšine alebo etnickej skupine bude na ujmu osoby, nakoľko zákon vyžaduje od všetkých zamestnancov verejnoprávnych orgánov preukázanie primeranej znalosti štátneho jazyka“. Ako už bolo spomenuté, druhá veta § 3 ods. 1 zákona o štátnom jazyku však neustanovuje pre uchádzačov o zamestnanie vo verejnoprávnych orgánoch takú podmienku, ktorá by pre všetkých z nich nebola splniteľná.

Ustanovenie čl. 33 Ústavy Slovenskej republiky totiž len potvrdzuje, že v prípade, ak sa občan Slovenskej republiky rozhodne pre príslušnosť ku ktorejkoľvek národnostnej menšine alebo skupine, nesmie mu to byť na ujmu, a to ani pri využívaní tých základných práv alebo slobôd, ktoré sú upravené v druhej hlave Ústavy Slovenskej republiky. V súvislosti s čl. 33 navrhovateľ ďalej uviedol, že podmienka znalosti štátneho jazyka predstavuje pre občanov Slovenskej republiky patriacich k národnostnej menšine alebo etnickej skupine aj zásah do „ochrany proti svojvoľnému prepúšťaniu zo zamestnania a diskriminácii v zamestnaní“. V tejto súvislosti je potrebné spomenúť, že ustanovenie druhej vety § 3 ods. 1 zákona o štátnom jazyku nemá žiadnu súvislosť s ochranou proti svojvoľnému prepúšťaniu zo zamestnania, t. j. prepúšťaniu bez zákonných dôvodov, resp. diskrimináciou v zamestnaní, keďže podmienka znalosti štátneho jazyka sa uplatňuje jednotne voči všetkým uchádzačom o pracovný pomer, či iný obdobný pracovný vzťah vo verejnoprávnom orgáne.

Navrhovateľ tiež uviedol, že druhá veta § 3 ods. 1 zákona o štátnom jazyku sa ocitla v nesúlade aj s čl. 35 ods. 1 (právo na slobodnú voľbu povolania) a čl. 35 ods. 3 (právo na prácu), keďže uvedené ustanovenia neviažu výkon týchto práv „na znalosť štátneho alebo iného jazyka alebo na inú všeobecnú podmienku“. V tejto súvislosti je potrebné zdôrazniť, že samotná ústava neupravuje podmienky výkonu konkrétnych pracovných povolaní a činností, keďže tak pri uplatnení práva na slobodnú voľbu povolania, ako aj práva na prácu (čl. 35 ods. 1 a 3) odkazuje na zákonnú úpravu. Zákony môžu stanoviť aj podmienky pre výkon určitých povolaní alebo činností (čl. 35 ods. 2 ústavy) a zákonná úprava konkrétnej podmienky pre prijatie do konkrétneho povolania alebo pracovnej činnosti nemôže byť sama osebe

považovaná za nesúladnú s čl. 35 ods. 1 a 3 ústavy, pokiaľ nenarušuje právo na slobodnú voľbu povolania, prípravu naň, resp. právo na prácu. Vyžadovanie primeranej znalosti štátneho jazyka slovom a písmom ako podmienka prijatia do pracovného pomeru, či iného obdobného pracovného vzťahu vo verejnoprávnom orgáne, však neporušuje právo na slobodnú voľbu povolania a ani právo na prácu, pokiaľ ide o občanov Slovenskej republiky patriacich k národnostným menšinám, alebo etnickým skupinám. K možnému porušeniu uvedených článkov Ústavy Slovenskej republiky by mohlo prísť len vtedy, ak by túto podmienku občania Slovenskej republiky, patriaci k národnostným menšinám alebo etnickým skupinám, neboli reálne schopní splniť, keďže im nebola poskytnutá možnosť (príležitosť) osvojiť si znalosť štátneho jazyka požadovanú druhou vetou § 3 ods. 1 zákona o štátnom jazyku. Tým by uvedená podmienka voči nim súčasne nadobudla aj diskriminačný charakter v dôsledku ich príslušnosti k národnostnej menšine alebo etnickej skupine. O takúto situáciu a takúto podmienku však v prípade druhej vety odseku 1 § 3 zákona o štátnom jazyku nejde.

VI.

Navrhovateľ ďalej namietal nesúlad § 3 ods. 2, § 3 ods. 3 písm. b) a písm. e) zákona o štátnom jazyku s čl. 67, čl. 69 a čl. 1 Ústavy Slovenskej republiky. Ustanovenie § 3 ods. 2 zákona o štátnom jazyku o. i. určuje, že zamestnanci a funkcionári verejnoprávnych orgánov používajú v úradnom styku štátny jazyk. Navrhovateľ pri zdôvodnení tejto časti svojho návrhu argumentoval tým, že medzi funkcionárov verejnoprávnych orgánov možno zaradiť aj poslancov obecných zastupiteľstiev a starostov obcí ako volené orgány samosprávy obcí, pričom však „Ústava v čl. 69 nepredpokladá pre voliteľnosť týchto orgánov znalosť štátneho jazyka, obmedzenia ktoré ukladá zákon, sú proti vôli voličov a sú protiústavné“, keďže „Všeobecné volebné právo pritom pri voľbe starostu, ako i poslancov obecných zastupiteľstiev vyžaduje iba podmienku splnenia veku a spôsobilosti na právne úkony“.

Základný argument namietaného nesúladu § 3 ods. 2 zákona o štátnom jazyku s čl. 67, 69 a čl. 1 Ústavy Slovenskej republiky preto podľa navrhovateľa spočíval

v tom, že voleným orgánom obecnej samosprávy ústava neukladá znalosť štátneho jazyka a keďže § 3 ods. 2 zákona o štátnom jazyku takúto ich znalosť naopak predpokladá, ocitol sa v nesúlade s označenými článkami ústavy. Pokiaľ ide o túto časť návrhu, ústavný súd predovšetkým považuje za potrebné zdôrazniť, že ani čl. 67 a ani čl. 69 Ústavy Slovenskej republiky neupravujú podmienky, ktoré musia spĺňať kandidáti na funkcie do volených orgánov samosprávy obcí, t. j. kandidáti na poslancov do obecných zastupiteľstiev a kandidáti na starostov obcí (primátorov). Článok 67 ústavy hovorí o územnej samospráve obcí a čl. 69 vymenúva orgány obce, zloženie obecného zastupiteľstva, ako aj náležitosti volieb do orgánov obecnej samosprávy. Ústava ohľadom výkonu aktívneho aj pasívneho volebného práva občanov vo všeobecnosti odkazuje na zákon (čl. 30) a pokiaľ ide o náležitosti volieb do orgánov samosprávy obcí, charakterizuje ich tiež v čl. 69 ods. 2 a 3.

Tam, kde to ovšem zákonodarca považoval za vhodné a účelné, upravil priamo v ústave aj podmienky, ktoré majú spĺňať jednotliví kandidáti na posty volených, prípadne menovaných ústavných činiteľov Slovenskej republiky, napríklad prezidenta Slovenskej republiky (čl. 103 ods. 1), sudcu Ústavného súdu Slovenskej republiky (čl. 134 ods. 3), predsedu Najvyššieho kontrolného úradu (čl. 61 ods. 2), resp. poslancov Národnej rady Slovenskej republiky (čl. 74 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky). Keďže čl. 69 ani čl. 67 Ústavy Slovenskej republiky neupravujú podmienky, ktoré musia spĺňať kandidáti do volených orgánov samosprávy obcí, nemohol sa § 3 ods. 2 zákona o štátnom jazyku s uvedenými článkami ústavy dostať do obsahového nesúladu tak, ako to tvrdil navrhovateľ vo svojom návrhu. Vzhľadom na uvedené by v tomto prípade mohlo dôjsť len k nesúladu medzi právnymi predpismi rovnakej právnej sily, t. j. medzi zákonmi, avšak ústavný súd nie je na posudzovanie súladu všeobecne záväzných právnych predpisov rovnakej právnej sily oprávnený.

Navrhovateľ v ďalšej časti svojho návrhu namietal tiež nesúlad § 3 ods. 3 písm. b) zákona o štátnom jazyku (podľa ktorého sa v štátnom jazyku uskutočňujú rokovania verejnoprávnych orgánov) a písm. e) toho istého ustanovenia (podľa ktorého sa v štátnom jazyku vedú aj kroniky obcí, pričom prípadné inojazyčné znenie kroniky je prekladom zo štátneho jazyka) tiež s čl. 67, 69 a čl. 1 Ústavy Slovenskej

republiky. Uvedené ustanovenia zákona o štátnom jazyku predovšetkým nemajú žiadnu súvislosť s čl. 69 ústavy, keďže tento sa predovšetkým zaoberá orgánmi obecnej samosprávy a voľbou poslancov a starostu obce. Pokiaľ ide o nesúlad uvedených ustanovení zákona s čl. 67 ústavy, tento podľa navrhovateľa spočíval v tom, že orgánom samosprávy obcí prikazuje „používanie štátneho jazyka v jeho kodifikovanej podobe“, a to tak v rokovaní orgánov samosprávy obcí (§ 3 ods. 3 písm. b)), ako aj pri vedení kroník obcí (§ 3 ods. 3 písm. e)), čím sa ocitol v nesúlade s tými vecami „územnej samosprávy“, o ktorých rozhoduje každá obec samostatne.

Podľa takejto argumentácie navrhovateľa by sa však citované ustanovenia zákona o štátnom jazyku mohli dostať do nesúladu s čl. 67 Ústavy Slovenskej republiky len vtedy, ak by:

a) samotná Ústava Slovenskej republiky v čl. 67, prípadne v ďalšom ustanovení, priamo definovala okruh tých vecí, ktoré spadajú pod rozsah územnej samosprávy obcí a o ktorých preto rozhoduje každá obec samostatne (ústavná definícia okruhu otázok spadajúcich pod rozsah územnej samosprávy obce);

b) súčasťou takéhoto ústavného okruhu otázok spadajúcich pod rozsah územnej samosprávy obce by bolo aj určenie jazyka, v ktorom sa majú viesť rokovania orgánov samosprávy obcí, ako aj jazyk, v ktorom sa má viesť kronika obcí.

Za splnenia týchto ústavných podmienok by sa taký zákon o štátnom jazyku, v ktorom zákonodarca záväzne určil rokovací jazyk orgánov samosprávy obce, ako aj jazyk, v ktorom sa bude viesť kronika obce, ocitol v nesúlade s Ústavou Slovenskej republiky. Podobne však ako v prípade § 3 ods. 2 zákona o štátnom jazyku samotná Ústava Slovenskej republiky ani v čl. 67 a ani v žiadnom ďalšom ustanovení nespresňuje (nedefinuje), čo treba rozumieť pod „vecami územnej samosprávy“, ale s riešením tejto otázky odkazuje na zákon (§ 4 ods. 3 zákona č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení v znení neskorších predpisov). Keďže čl. 67 Ústavy Slovenskej republiky nedefinuje okruh otázok spadajúcich pod rozsah územnej samosprávy obce („ratione materiae“ územnej samosprávy obce upravuje zákon), nebolo ani možné, aby sa zákon o štátnom jazyku v ustanoveniach § 3 ods. 3 písm. b) a e) dostal do nesúladu s čl. 67 Ústavy Slovenskej republiky tak, ako to tvrdil navrhovateľ vo svojom návrhu. Z uvedených dôvodov nebol už žiadny právny dôvod posudzovať

namietaný nesúlad § 3 ods. 2 a § 3 ods. 3 písm. b) a e) aj s čl. 1 Ústavy Slovenskej republiky.

VII.

Navrhovateľ ďalej namietal nesúlad ustanovení § 3 ods. 4, 5 a 6 zákona o štátnom jazyku s čl. 34 ods. 2 písm. b), aj čl. 11 Ústavy Slovenskej republiky.

1. Ustanovenie § 3 ods. 4 zákona o štátnom jazyku ukladá verejnoprávnym orgánom a nimi zriadeným organizáciám povinné používanie štátneho jazyka vo všetkých informačných systémoch i vo vzájomnom styku. Navrhovateľ v tejto časti svojho návrhu neuviedol osobitné dôvody, o ktoré opierali nesúlad citovaných ustanovení zákona o štátnom jazyku s označenými článkami ústavy, ale (a pokiaľ ide o odseky 4, 5 a 6 § 3 zákona o štátnom jazyku) spoločne odkázali na: „dôvody uvedené pod bodom V. a VI. nášho návrhu, ktoré sú venované úprave používania štátneho jazyka v úradnom styku“. K § 3 ods. 4 zákona o štátnom jazyku navrhovateľ ešte uviedol, že ak: „zákon prikazuje vydávanie informácií určených pre verejnosť výlučne v štátnom jazyku, ako aj používanie štátneho jazyka vo všetkých informačných systémoch, obmedzuje tým právo príslušníkov národnostných menšín a etnických skupín na prijímanie informácií v ich materinskom jazyku“.

Navrhovateľ uviedol, že zákonom uložená povinnosť používania štátneho jazyka vo všetkých informačných systémoch, ako aj vo vzájomnom styku verejnoprávných orgánov a nimi zriadených organizácií nie je v súlade s čl. 34 ods. 2 písm. b) Ústavy Slovenskej republiky, podľa ktorého sa občanom patriacim k národnostným menšinám alebo etnickým skupinám zaručuje právo používať ich jazyk v úradnom styku.

Podľa právneho názoru ústavného súdu povinné používanie štátneho jazyka verejnoprávnymi orgánmi a nimi zriadenými organizáciami vo všetkých informačných systémoch i vo vzájomnom styku nie je však v žiadnom vzťahu a ani v žiadnej príčinnej súvislosti so základným právom podľa čl. 34 ods. 2 písm. b) Ústavy

Slovenskej republiky. Z tohoto dôvodu sa ustanovenie § 3 ods. 4 zákona o štátnom jazyku, prirodzene ani nemohlo dostať do nesúladu s označeným článkom ústavy.

2. Pokiaľ ide o § 3 ods. 5 zákona č. 270/1995 Z. z., tento uvádza, že písomné podania občanov určené verejnoprávnym orgánom sa podávajú v štátnom jazyku. Navrhovateľ uviedol, že aj toto ustanovenie zákona o štátnom jazyku sa ocitlo v nesúlade s čl. 34 ods. 2 písm. b) Ústavy Slovenskej republiky, ako aj s čl. 11. Na rozdiel od doteraz posudzovaných ustanovení zákona o štátnom jazyku bolo však toto prvé, ktorým sa zákonodarca obracia priamo na občanov Slovenskej republiky, ukladajúc im povinnosť podávať všetky písomné podania určené verejnoprávnym orgánom výlučne v štátnom jazyku. Zo systematického, ako aj gramatického výkladu § 3 zákona o štátnom jazyku (používanie štátneho jazyka v úradnom styku) vyplynulo, že zákonodarca medzi jednotlivé zložky (súčasti) úradného styku zaradil aj styk občanov Slovenskej republiky s verejnoprávnymi orgánmi (tak ako sú definované v odseku 1 § 3) spôsobom, upraveným v odseku 5 § 3 zákona o štátnom jazyku. Berúc do úvahy čl. 34 ods. 1 a 2 Ústavy Slovenskej republiky, sa však toto ustanovenie zákona o štátnom jazyku prirodzene vzťahuje aj na tých občanov Slovenskej republiky, ktorí patria k národnostným menšinám alebo etnickým skupinám a ktorým ustanovenie písmena b) odseku 2 citovaného článku ústavy garantuje právo na používanie svojho jazyka v úradnom styku.

Uvedené ustanovenie zákona však zákonodarca prijal súčasne so zrušovacím ustanovením § 12, ktorým sa (a s účinnosťou od 1. 1. 1996) zrušil zákon Slovenskej národnej rady č. 428/1990 Zb. o úradnom jazyku v Slovenskej republike.

Ústavný súd Slovenskej republiky preto preskúmal, či ustanovenie § 3 ods. 5 zákona o štátnom jazyku v spojení s § 12 je v súlade s čl. 34 ods. 2 písm. b) Ústavy Slovenskej republiky. Podľa právneho názoru ústavného súdu vzájomnou spojitosťou (a súčasnou právnou úpravou § 3 ods. 5 v kombinácii s § 12 zákona o štátnom jazyku) nastal stav, keď sa aj tým občanom Slovenskej republiky, ktorí patria k národnostným menšinám alebo etnickým skupinám, prikazuje v úradnom styku s verejnoprávnymi orgánmi (a spôsobom upraveným v odseku 5 § 3 zákona o štátnom jazyku) používať výlučne štátny jazyk, bez akejkoľvek výnimky z tohoto zákonného

příkazu v prospech jazyka národnostnej menšiny alebo etnickej skupiny. Zrušovacím ustanovením § 12 zákona o štátnom jazyku v spojitosti s odsekom 5 § 3 citovaného zákona sa preto tým občanom Slovenskej republiky, ktorí patria k národnostným menšinám alebo etnickým skupinám, odňala možnosť používať svoj jazyk v úradnom styku s verejnoprávnymi orgánmi spôsobom a v rozsahu upravenom v odseku 5 § 3 zákona o štátnom jazyku. Z uvedeného dôvodu sa ustanovenie § 3 ods. 5 zákona o štátnom jazyku v spojitosti s § 12 tiež dostalo do nesúladu s čl. 34 ods. 2 písm. b) Ústavy Slovenskej republiky.

3. Navrhovateľ tiež namietal nesúlad § 3 ods. 6 zákona o štátnom jazyku s čl. 34 ods. 2 písm. b) Ústavy Slovenskej republiky. Uvedené ustanovenie zákona o štátnom jazyku uvádza, že každý občan Slovenskej republiky má právo na bezplatnú úpravu svojho mena a priezviska do slovenskej pravopisnej podoby. Hoci aj toto ustanovenie zákona o štátnom jazyku sa obracia priamo na občanov Slovenskej republiky (vrátane tých z nich, ktorí patria k národnostným menšinám alebo etnickým skupinám), priznáva im právo na bezplatnú úpravu svojho mena a priezviska do slovenskej pravopisnej podoby. V tomto smere nemá žiadnu súvislosť s čl. 34 ods. 2 písm. b) ústavy upravujúcom právo na používanie jazyka národnostnej menšiny alebo etnickej skupiny v úradnom styku.

Navrhovateľ tiež uviedol, že ustanovenia § 3 ods. 4, 5 a 6 zákona o štátnom jazyku sa ocitli v nesúlade aj s čl. 11 Ústavy Slovenskej republiky, pričom ani v tejto časti neuviedol osobitné dôvody nesúladu, ale len odkázal na „dôvody uvedené pod bodom V. a VI. nášho návrhu“. Spoločná argumentácia ústavného súdu ohľadom namietaného nesúladu viacerých ustanovení zákona o štátnom jazyku s čl. 11 ústavy je uvedená v časti XII. tohoto odôvodnenia.

VIII.

Navrhovateľ, skupina 33 poslancov Národnej rady Slovenskej republiky, ďalej namietal nesúlad § 4 ods. 3 a 4 zákona o štátnom jazyku s čl. 13 ods. 2, čl. 26 ods. 2, ako aj s čl. 34 ods. 2 písm. a) Ústavy Slovenskej republiky. Ustanovenie § 4 ods. 3 zákona o štátnom jazyku určuje, že celá pedagogická dokumentácia na základných,

stredných a vysokých školách sa vedie v štátnom jazyku a ustanovenie § 4 ods. 4 zákona o štátnom jazyku určuje, že učebnice a učebné texty, ktoré sa v Slovenskej republike používajú vo výchovnovzdelávacom procese, sa vydávajú v štátnom jazyku, okrem učebníc a učebných textov určených na výučbu v jazyku národnostných menšín, etnických skupín a iných cudzích jazykov. Ustanovenie § 4 ods. 4 zákona o štátnom jazyku pritom odkazuje na osobitné predpisy upravujúce vydávanie a používanie učebníc a učebných textov na výučbu v jazyku národnostných menšín a etnických skupín. Podľa názoru navrhovateľa však ustanovenia § 4 ods. 3 a 4 napadnutého zákona o štátnom jazyku: „zužujú základné práva národnostných menšín a etnických skupín v školstve, a to aj podzákonnými normami. Táto skutočnosť má za následok diskrimináciu národnostných menšín a etnických skupín na jazykovom podklade. Právna úprava predmetných vzťahov osobitnými predpismi, právnymi normami nižšej právnej sily degraduje práva národnostných menšín a etnických skupín a vytvára značnú právnu neistotu...“. V tejto časti svojho návrhu navrhovateľ dôvodil, že k právnej úprave základných práv a slobôd občanov Slovenskej republiky patriacich k národnostným menšinám alebo etnickým skupinám podľa čl. 26 ods. 2, resp. čl. 34 ods. 2 písm. a) Ústavy Slovenskej republiky dochádza aj prostredníctvom „podzákonných noriem“, resp. „právných noriem nižšej právnej sily“, v dôsledku čoho sa „zužujú“ základné práva národnostných menšín a etnických skupín a dochádza k ich „degradácii“. V dôsledku uvedeného dochádza aj k nesúladu s čl. 13 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky. Napriek uvedenému však navrhovateľ v tejto časti svojho návrhu neoznačil žiadne „podzákonné“ normy a ani iné predpisy „nižšej právnej sily“, ktoré sú podľa jeho názoru v nesúlade s označenými článkami Ústavy Slovenskej republiky.

Aj v samotnom označení svojho návrhu na ústavný súd navrhovateľ výslovne uviedol, že ide o návrh na začatie konania o súlade niektorých ustanovení zákona o štátnom jazyku Slovenskej republiky s Ústavou Slovenskej republiky. V tejto časti návrhu preto navrhovateľ fakticky namietal nesúlad neoznačených „podzákonných“ noriem s označenými článkami Ústavy Slovenskej republiky. Podzákonné normy navrhovateľ nespresnil ani počas ústneho konania pléna ústavného súdu v tejto veci. V dôsledku uvedeného preto ústavný súd (a v konaní o súlade právnych predpisov

podľa čl. 125 písm. a) Ústavy Slovenskej republiky) o takto namietanom nesúlade ani nemohol konať a rozhodnúť.

V druhej časti svojho návrhu však navrhovateľ namietal nesúlad zákonných ustanovení, t. j. § 4 ods. 3 a 4 zákona o štátnom jazyku s označenými článkami ústavy, keďže: „Zákon zakazuje vydávanie a používanie inojazyčných učebníc, čím obmedzuje právo žiakov a študentov základných a stredných škôl na vzdelanie a na prijímanie informácií v ich materinskom jazyku“.

Navrhovateľ v tejto časti svojho návrhu argumentoval tým, že ustanovenie § 4 ods. 3 a 4 zákona o štátnom jazyku zakazujú vydávanie a používanie inojazyčných učebníc, v dôsledku čoho dochádza k obmedzeniu základných práv žiakov a študentov základných a stredných škôl na vzdelanie a na prijímanie informácií vo svojom materinskom jazyku. Základom argumentácie navrhovateľa v tejto časti jeho návrhu bolo tvrdenie, že zákon o štátnom jazyku zakazuje vydávanie a používanie inojazyčných učebníc, čím o. i. dochádza k porušeniu čl. 34 ods. 2 písm. a) a čl. 26 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky. Zákon o štátnom jazyku v § 4 ods. 4 uvádza, že učebnice a učebné texty používané vo výchovnovzdelávacom procese v Slovenskej republike sa vydávajú v štátnom jazyku, pričom tie z nich, ktoré sú určené na výučbu v jazyku národnostných menšín, etnických skupín alebo v iných cudzích jazykoch nemusia byť vydávané v štátnom jazyku. Ich vydávanie a používanie upravujú osobitné predpisy. Poznámka č. 9 k tomuto ustanoveniu zákona odkazuje na zákon č. 28/1984 Zb. o sústave základných a stredných škôl (školský zákon) v znení neskorších predpisov, ako aj na nariadenie vlády č. 282/1994 Z. z. o používaní učebníc a učebných textov. Z uvedeného vyplýva, že § 4 ods. 4 zákona o štátnom jazyku (a ani žiadne jeho ďalšie ustanovenie) neupravuje ani podmienky vydávania a ani používania učebníc a učebných textov, a to bez ohľadu na to, či sú vydávané v slovenskom jazyku alebo či slúžia na výuku v jazyku národnostných menšín alebo etnických skupín. Vydávanie a používanie slovenských a cudzojazyčných učebníc a učebných textov upravujú iné právne predpisy odlišné od samotného zákona o štátnom jazyku. Zákon o štátnom jazyku tieto právne predpisy ani neruší a ani nemení.

Keďže zákon o štátnom jazyku sa ani v § 4 ods. 3 a 4 ani v žiadnom ďalšom ustanovení vôbec nezaobera vydávaním a používaním učebných textov a učebníc používaných vo výchovnovzdelávacom procese v Slovenskej republike, nemôže prirodzene ani zakazovať ich vydávanie či používanie. Z uvedeného dôvodu nemôže preto žiadnym spôsobom ani obmedzovať práva žiakov a študentov stredných škôl podľa čl. 34 ods. 2 písm. a), resp. čl. 26 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky tak, ako to tvrdil navrhovateľ vo svojom návrhu.

IX.

1. Navrhovateľ, skupina 33 poslancov Národnej rady Slovenskej republiky, namietal tiež nesúladi § 5 ods. 2, 3, 4, 5, 6 a 7 zákona o štátnom jazyku s čl. 24 ods. 1, čl. 26 ods. 2 a 4, ako aj s čl. 11 Ústavy Slovenskej republiky v spojitosti s čl. 19 Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach. Pokiaľ ide o argumentáciu neústavnosti spoločnú pre všetky označené odseky § 5 zákona o štátnom jazyku, navrhovateľ uviedol, že: „Vo všetkých uvedených prípadoch ide o realizáciu základného politického práva, a to slobody prejavu a práva na informácie, ktoré sa ústavou zaručujú. Vyššie citované ustanovenia zákona však tým, že predpokladajú výhradné používanie štátneho jazyka, tieto práva obmedzujú. Občanom patriacim k národnostným menšinám alebo etnickým skupinám sa týmito ustanoveniami základné práva dvojnásobne zužujú. Prvé zúženie sa vzťahuje na štátny jazyk a druhé obmedzenie je dané tým, že občania môžu všeobecne používať iba štátny jazyk v kodifikovanej podobe“.

Základom argumentácie neústavnosti označených ustanovení zákona o štátnom jazyku bolo podľa názoru navrhovateľa to, že tak základné právo upravené v čl. 24 ods. 1, ako aj základné právo podľa čl. 26 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky (v spojitosti s čl. 19 Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach) garantujú občanom patriacim k národnostným menšinám alebo etnickým skupinám nielen možnosť ich reálneho uplatnenia (právo verejne prejavovať svoje zmýšľanie podľa čl. 24 ods. 1, resp. právo na slobodu prejavu podľa čl. 26 ods. 2 ústavy v spojitosti s čl. 19 Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach), ale v tých prípadoch, keď k uplatneniu týchto práv príslušníkmi

národnostnej menšiny alebo etnickej skupiny dochádza prostredníctvom inštitúcií, prostriedkov a spôsobov, uvedených v odsekoch 2 až 7 § 5 zákona o štátnom jazyku [t. j. prostredníctvom audiovizuálnych diel (ods. 2), regionálnych alebo lokálnych televíznych staníc, rozhlasových staníc a rozhlasových zariadení (ods. 4), periodických a neperiodických publikácií (ods. 5), príležitostných tlačí (ods. 6), kultúrnych a výchovnovzdelávacích podujatí (ods. 7)], aj garanciu „jazykového aspektu“ uplatňovania týchto práv. Podľa názoru navrhovateľa označené články (čl. 24 ods. 1 a čl. 26 ods. 2) Ústavy Slovenskej republiky a Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach garantujú tým občanom Slovenskej republiky, ktorí patria k národnostným menšinám alebo etnickým skupinám nielen reálne uplatnenie (výkon) ich základných práv verejne prejavovať svoje zmýšľanie a práva na slobodu prejavu, ale v prípadoch, keď si tieto práva uplatňujú prostredníctvom tých inštitúcií, prostriedkov a spôsobov, ktoré sú upravené v odsekoch 2 až 7 § 5 zákona o štátnom jazyku, tiež nevyhnutný „jazykový“ aspekt ich výkonu dovoľujúci použitie jazyka národnostnej menšiny alebo etnickej skupiny. Takýto spôsob výkladu čl. 24 ods. 1, čl. 26 ods. 2 ústavy, ako aj čl. 19 Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach viedol navrhovateľa k názoru, že povinné používanie štátneho jazyka v prípadoch upravených v odsekoch 2 až 7 § 5 zákona o štátnom jazyku nie je v súlade s čl. 24 ods. 1, čl. 26 ods. 2 a 4 ústavy, ako aj čl. 19 Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach.

Ústavný súd Slovenskej republiky pred posúdením súladu označených ustanovení zákona o štátnom jazyku s citovanými článkami Ústavy Slovenskej republiky, ako aj Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach najprv preskúmal opodstatnenosť takejto argumentácie navrhovateľa v tom smere, či navrhovateľom označené základné práva a slobody obsahujú aj „jazykový“ aspekt svojho uplatnenia v jazyku národnostnej menšiny alebo etnickej skupiny, alebo či je takýto „jazykový“ aspekt ich uplatnenia „koncentrovaný“ v osobitnom článku Ústavy Slovenskej republiky. Úvodom je možné uviesť, že Ústava Slovenskej republiky sa v druhej hlave označenej ako „Základné práva a slobody“ obracia na príslušníkov národnostných menšín alebo etnických skupín prostredníctvom viacerých formulácií, a to: „Ľudia...“ (čl. 12 ods. 1 ústavy), ďalej „Každý“ (čl. 14, čl. 20 ods. 1, čl. 27 ods. 1 a i.), „Občan“ (čl. 30 ods. 1), resp. „Občan patriaci k národnostnej menšine alebo

etnickej skupine“ (čl. 34 ods. 1 a 2). Je preto bez akýchkoľvek pochybností, že aj tým občanom Slovenskej republiky, ktorí patria k národnostným menšinám alebo etnickým skupinám, ústava zaručuje všetky základné práva a slobody nediskriminačným spôsobom, t. j. bez ohľadu na ich... „príslušnosť k národnosti alebo etnickej skupine“ (čl. 12 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky). Z uvedeného vyplýva, že aj občanom Slovenskej republiky patriacim k národnostným menšinám alebo etnickým skupinám sa garantuje právo verejne prejavovať svoje zmýšľanie podľa čl. 24 ods. 1, ďalej právo na slobodu prejavu v zmysle čl. 26 ods. 2 ústavy, resp. čl. 19 Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach. V tejto súvislosti treba uviesť, že pokiaľ ide o praktické uplatňovanie týchto práv, navrhovateľ nenamietal, že ustanovenia odsekov 2 až 7 § 5 zákona o štátnom jazyku sú s nimi v nesúlade z toho dôvodu, že občanom patriacim k národnostným menšinám alebo etnickým skupinám sa tieto základné práva reálne obmedzujú ústavou nepredpokladaným spôsobom, resp. nad rámec ústavných obmedzení uplatňovania týchto práv (čl. 24 ods. 4, resp. čl. 26 ods. 4 ústavy).

K namietanému nesúladu s označenými článkami ústavy, ako aj Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach podľa názoru navrhovateľa došlo preto, že tieto základné práva „obsahujú“ aj jazykový aspekt, v dôsledku čoho sa zaručuje nielen ich reálne uplatňovanie, ale v prípade osôb patriacich k národnostným menšinám a etnickým skupinám aj ich uplatňovanie v jazyku príslušnej národnostnej menšiny alebo etnickej skupiny. Týmto právam podľa názoru navrhovateľa preto zodpovedá povinnosť tých inštitúcií a iných subjektov, prostredníctvom ktorých si občania Slovenskej republiky patriaci k národnostným menšinám alebo etnickým skupinám uplatňujú svoje základné práva podľa čl. 24 ods. 1, čl. 26 ods. 2 ústavy, ako aj čl. 19 Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach umožniť ich uplatnenie v jazyku národnostnej menšiny alebo etnickej skupiny. Ústavný súd Slovenskej republiky v tejto súvislosti preskúmal miesto, úlohu a funkcie čl. 34 Ústavy Slovenskej republiky a dospel k záveru, že ho treba považovať za „lex specialis“ vo vzťahu k ostatným základným právam a slobodám tvoriacim predmet úpravy druhej hlavy Ústavy Slovenskej republiky. Jeho postavenie „lex specialis“ vyplýva zo skutočnosti, že bez toho, aby akokoľvek zužoval alebo obmedzoval ostatné základné práva alebo slobody

upravené v druhej hlave Ústavy Slovenskej republiky, tak vo vzťahu k občanom, patriacim k národnostným menšinám alebo etnickým skupinám (lex specialis ratione personae) prostredníctvom tzv. pozitívnej diskriminácie im potvrdzuje a spresňuje spôsob uplatňovania základných práv a slobôd. Jedno z práv tvoriacich ústavný režim tzv. pozitívnej diskriminácie, ktoré čl. 34 ústavy upravuje v odsekoch 1 a 2, sa týka aj jazyka, v ktorom môžu občania patriaci k národnostnej menšine alebo etnickej skupine „rozširovať a prijímať informácie“. Článok 34 ods. 1 ústavy potvrdzuje, že rozširovať a prijímať informácie môžu títo občania „spoločne s inými príslušníkmi menšiny alebo skupiny“ vo svojom materinskom jazyku. Ako už bolo uvedené, čl. 34 v žiadnom prípade nezúžuje rozsah uplatnenia základných práv a slobôd pre občanov patriacich k národnostným menšinám alebo etnickým skupinám. Vo vzťahu k uplatňovaniu tých základných práv a slobôd, ktoré predpokladajú rozširovanie a prijímanie informácií, však čl. 34 v odseku 1 potvrdzuje, že pokiaľ tieto informácie rozširujú a prijímajú občania patriaci k národnostnej menšine alebo etnickej skupine, majú právo na ich rozširovanie a prijímanie v materinskom jazyku. „Jazykový“ aspekt uplatňovania tých základných práv a slobôd, ktoré predpokladajú rozširovanie a prijímanie informácií, je preto pre občanov patriacich k národnostným menšinám alebo etnickým skupinám obsiahnutý v čl. 34 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky ako súčasť právneho režimu ich pozitívnej diskriminácie. Uvedené konštatovanie sa vzťahuje predovšetkým na základné právo verejne prejavovať svoje zmýšľanie podľa čl. 24 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky, ďalej na právo na slobodu prejavu podľa čl. 26 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky, resp. právo na pokojné zhromažďovanie (čl. 28 ods. 1). Verejne prejavované náboženské či iné zmýšľanie, ako aj slobodu zhromažďovania možno totiž považovať za osobitné formy (spôsoby) slobody prejavu. Pre úplnosť je potrebné dodať, že „jazykový aspekt“ uplatňovania základných práv a slobôd príslušníkmi národnostných menšín alebo etnických skupín netvorí len predmet úpravy odseku 1, ale aj odseku 2 čl. 34 Ústavy Slovenskej republiky. Zatiaľ čo čl. 42 ods. 1 ústavy napríklad každému garantuje právo na vzdelanie, pokiaľ ide o „jazykový aspekt“ výkonu tohoto práva príslušníkmi národnostných menšín alebo etnických skupín, čl. 34 ods. 2 písm. a) ústavy im zaručuje právo na vzdelanie vo svojom jazyku. Z uvedeného je zrejmé, že v súlade s čl. 34 Ústavy Slovenskej republiky jazykový aspekt uplatňovania jednotlivých základných práv a slobôd v jazyku národnostných menšín alebo etnických skupín

netvorí súčasť jednotlivých základných práv alebo slobôd (ako to tvrdil navrhovateľ), ale je upravený v samostatnom článku Ústavy Slovenskej republiky. Pre úplnosť je potrebné spomenúť, že v polohe *lex specialis* je aj čl. 27 Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach vo vzťahu k jeho čl. 19 (sloboda prejavu), čl. 21 (právo na pokojné zhromažďovanie), prípadne čl. 18 (právo na slobodu myslenia, svedomia a náboženstva), takže to, čo bolo uvedené ohľadom „jazykového aspektu“ uplatňovania základných práv a slobôd podľa Ústavy Slovenskej republiky, možno použiť aj na uplatňovanie základných práv a slobôd upravených Medzinárodným paktom o občianskych a politických právach príslušníkmi národnostných menšín a etnických skupín. Tak Ústava Slovenskej republiky, ako aj Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach však potvrdzujú, že tam, kde to buď vnútroštátny alebo medzinárodný „zákonodarca“ považoval za potrebné, upravil podmienky používania jazykov národnostných menšín pri výkone tých práv a slobôd, ktoré tvoria predmet ústavnej, resp. medzinárodnoprávnej úpravy *expressis verbis* (a vo forme osobitného článku).

Ústavný súd Slovenskej republiky v tejto súvislosti uvádza, že aj Dohovor o ľudských právach a základných slobodách z roku 1950 v čl. 9 upravuje právo na slobodu myslenia, svedomia a náboženského vyznania a v čl. 10 právo na slobodu prejavu. Keďže Dohovor poskytuje právo na používanie určitých jazykov výslovne len v čl. 5 ods. 2 a čl. 6 ods. 3 písm. a) a e), samotné právo na slobodu myslenia, svedomia a náboženského vyznania, ako aj právo na slobodu prejavu „automaticky“ neobsahuje aj jazykový aspekt svojho uplatňovania v jazyku národnostnej menšiny alebo etnickej skupiny. Túto skutočnosť potvrdila ohľadom citovaných článkov 9 a 10 Dohovoru aj Komisia pre ľudské práva v prípade sťažnosti č. 2333/64 (Rozhodnutie Komisie z 15. júla 1965), ako aj sťažnosti č. 11100/84 (Rozhodnutie Komisie z 12. decembra 1985).

Medzinárodný „zákonodarca“ tento trend tiež potvrdil doteraz v poslednom medzinárodnom dohovore upravujúcom práva národnostných menšín, ktorým je Rámcový dohovor Rady Európy o ochrane národnostných menšín z 1. februára 1995 (doteraz nevstúpil do platnosti). Zatiaľ čo vo „všeobecnom“ článku 7 tohto Dohovoru sa zmluvné strany zaväzujú zabezpečiť: „rešpektovanie práva každej osoby patriacej

k národnostnej menšine na slobodu pokojného zhromažďovania, slobodu združovania, slobodu prejavu a slobodu myslenia, svedomia a náboženstva“, v ďalšom (a osobitnom) článku 9 Dohovoru sa zaväzujú uznávať, že: „právo na slobodu prejavu každej osoby patriacej k národnostnej menšine zahŕňa slobodu prejavovať názory a prijímať a oznamovať informácie a myšlienky v jazyku menšiny bez zasahovania štátnych úradov a bez ohľadu na hranice“.

Zo spojitosti čl. 7 a čl. 9 Rámcového dohovoru o ochrane práv národnostných menšín vyplýva, že medzinárodný zákonodarca ani v tomto prípade nepovažoval za súčasť základných práv na slobodu prejavu, slobodu združovania a zhromažďovania aj jazykový aspekt ich uplatňovania v jazyku príslušnej národnostnej menšiny alebo etnickej skupiny. Svedčí o tom skutočnosť, že tento jazykový aspekt sa stal predmetom osobitného článku Rámcového dohovoru odlišného od toho, ktorý potvrdzuje samotné právo na slobodu prejavu aj osobám patriacim k národnostným menšinám.

Ak však „jazykový aspekt“ uplatňovania základných práv podľa čl. 24 ods. 1, čl. 26 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky, resp. čl. 19 Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach v jazyku národnostnej menšiny alebo etnickej skupiny netvorí ich súčasť, nebolo ani dôvodné namietat' nesúlad odsekov 2 až 7 § 5 zákona o štátnom jazyku s čl. 24 ods. 1, čl. 26 ods. 2 a 4 Ústavy Slovenskej republiky, ako aj čl. 19 Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach. Keďže navrhovateľ aj v ďalších častiach svojho návrhu namietal nesúlad jednotlivých odsekov ustanovenia § 5 zákona o štátnom jazyku s označenými článkami ústavy a paktu výlučne z jazykových dôvodov, nepovažoval Ústavný súd Slovenskej republiky za potrebné sa s nimi osobitne vysporiadavať pri jednotlivých odsekoch, pretože sumárna argumentácia uvedená vyššie sa v plnom rozsahu vzťahuje aj na konkrétne argumenty uvedené navrhovateľom k jednotlivým odsekom § 5 zákona o štátnom jazyku.

2. Úprava základných práv podľa čl. 24 ods. 1, čl. 26 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky, ako aj čl. 19 Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach z roku 1966 neobsahuje aj jazykový aspekt ich uplatňovania v jazyku príslušnej

národnostnej menšiny alebo etnickej skupiny. Ako tiež vyplýva z čl. 27 Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach, aj z čl. 34 Ústavy Slovenskej republiky, tak medzinárodný, ako aj vnútroštátny „zákonodarca“ upravuje práva a slobody príslušníkov národnostných menšín alebo etnických skupín osobitne (osobitným ustanovením), pričom pravidelnou súčasťou takejto osobitnej úpravy je aj výkon príslušných základných práv alebo slobôd v jazyku národnostnej menšiny alebo etnickej skupiny. Existencia takejto osobitnej právnej úpravy (buď medzinárodnoprávnej alebo vnútroštátnej) je „a contrario“ dôkazom toho, že súčasťou právnej úpravy príslušných práv a slobôd nie je aj právo na ich uplatňovanie v jazyku národnostnej menšiny alebo etnickej skupiny. Ak by tomu totižto tak bolo, takáto osobitná právna úprava používania menšinových jazykov by bola nadbytočnou.

V tejto súvislosti treba však zdôrazniť, že ani Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach a ani Ústava Slovenskej republiky neobsahujú osobitné ustanovenia, ktoré by upravovali podmienky a spôsob používania väčšinového (oficiálneho, úradného, resp. štátneho) jazyka pri uplatňovaní konkrétnych práv a slobôd. Absencia takejto „jazykovej“ úpravy je súčasne doprevádzaná záväzkom štátov garantovať reálny výkon (uplatňovanie) základných práv alebo slobôd buď podľa Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach alebo Ústavy Slovenskej republiky. Keďže tak zmluvné strany Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach, ako aj Slovenská republika vo svojej ústave sa zaviazali garantovať na nediskriminačnom základe aj základné práva podľa čl. 24 ods. 1, čl. 26 ods. 2, resp. čl. 19 Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach a keďže medzinárodný dohovor ani slovenská ústava neobsahujú osobitné ustanovenia týkajúce sa ich uplatňovania (výkonu) v jazyku odlišnom od menšinového jazyka, resp. jazyka etnickej skupiny, je v dôsledku toho možné konštatovať, že súčasťou týchto práv je aj ich uplatňovanie prostredníctvom väčšinového jazyka. Túto skutočnosť jednoznačne potvrdzuje absencia osobitnej jazykovej úpravy (buď medzinárodnoprávnej alebo ústavnej), garantujúcej právo na využívanie konkrétnych práv alebo slobôd vo väčšinovom jazyku odlišnom od jazyka národnostnej menšiny alebo etnickej skupiny. Súčasťou základných práv podľa čl. 24 ods. 1 a čl. 26 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky, ako

aj čl. 19 Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach je preto aj právo verejne prejavovať svoje zmýšľanie, resp. právo na slobodu prejavu vo väčšinovom (úradnom, štátnom) jazyku odlišnom od jazyka národnostnej menšiny alebo etnickej skupiny, ktorý je súčasne materinským jazykom väčšiny obyvateľstva, alebo sa „udomácnil“ v určitom štáte v dôsledku jeho historického vývoja alebo iných okolností.

Uvedená analýza čl. 24 ods. 1 a čl. 26 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky, ako aj čl. 19 Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach z hľadiska ich uplatňovania vo väčšinovom jazyku (odlišnom od jazyka národnostnej menšiny alebo etnickej skupiny) bola nutná preto, že navrhovateľ namietal tiež nesúlady § 5 ods. 2 až 7 zákona o štátnom jazyku s citovanými článkami ústavy a medzinárodného dohovoru tiež z toho dôvodu, že: „Zákon zaväzuje fyzické i právnické osoby používať štátny jazyk v kodifikovanej podobe“. V ďalšej časti zdôvodnenia navrhovateľ tento argument spresnil hlavne vo vzťahu k § 5 ods. 5 prvá veta, keď uviedol, že: „K obmedzeniu slobody prejavu v periodických a neperiodických publikáciách dochádza pri použití slovenského jazyka alebo v podobe, ktorá je odchylná od tej, ktorú na základe § 2 ods. 2 zákona vyhlási Ministerstvo kultúry. Článok 26 ods. 4 síce umožňuje zákonom obmedziť slobodu prejavu,... ale... rozširovanie dôvodov pre obmedzenie slobody prejavu nad rámec stanovený ústavou je neprípustné. § 5 ods. 5 zákona je preto neprímeraným a neprípustným zásahom do práva občana vyjadrovať svoje názory v publikáciách aj v inej ako kodifikovanej podobe“.

Podľa názoru navrhovateľa tie ustanovenia § 5 ods. 2 až 7 zákona o štátnom jazyku, ktoré prikazujú, aby fyzické alebo právnické osoby používali štátny jazyk výlučne v jeho kodifikovanej podobe, sa ocitli v nesúlade s čl. 24 ods. 1, čl. 26 ods. 2 a 4 Ústavy Slovenskej republiky, ako aj čl. 19 Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach. K namietanému nesúladu došlo podľa jeho názoru preto, že povinnosť používať výlučne kodifikovanú podobu štátneho jazyka je potrebné chápať ako neprípustné obmedzenie slobody prejavu (resp. slobody verejne prejavovať svoje zmýšľanie) „nad rámec stanovený ústavou“, v dôsledku čoho tiež došlo k „neprimeraným a neprípustným zásahom do práva občana vyjadrovať svoje názory

v publikáciách aj v inej ako kodifikovanej podobe“. Ako už bolo uvedené, súčasťou základného práva verejne prejavovať svoje zmýšľanie podľa čl. 24 ods. 1 ústavy, resp. práva na slobodu prejavu podľa čl. 26 ods. 2 ústavy a čl. 19 Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach, je aj ich výkon vo väčšinovom jazyku odlišnom od jazyka(-ov) národnostnej menšiny alebo etnickej skupiny. Takýto jazykový aspekt využívania uvedených základných práv alebo slobôd však prirodzene nemožno chápať ako obmedzenie ich uplatňovania v zmysle čl. 24 ods. 4 a čl. 26 ods. 4 Ústavy Slovenskej republiky, resp. čl. 19 ods. 3 Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach. V tejto súvislosti treba zdôrazniť, že takýto „jazykový aspekt“ uplatňovania tých práv a slobôd, ktoré tvoria predmet úpravy Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach, sa v praxi jeho zmluvných strán reálne uplatňoval bez ohľadu na to, či prijali alebo neprijali vnútroštátne zákony o väčšinovom (úradnom, oficiálnom, štátnom či inom) jazyku. Uvedené konštatovanie sa v plnom rozsahu vzťahuje aj na základné práva upravené v druhej hlave Ústavy Slovenskej republiky, a to pokiaľ ide o „slovenský“ jazykový aspekt ich uplatňovania ešte pre prijatím a nadobudnutím účinnosti zákona o štátnom jazyku (t. j. pred 1. januárom 1996). Jazykový aspekt uplatňovania základných práv a slobôd (či už upravený alebo neupravený vnútroštátnym zákonom) sa však vzťahuje (týka sa) len spôsobu ich výkonu. Konkrétne sa pritom vzťahuje na tie z nich, ktoré predpokladajú (umožňujú) používanie slovného prejavu, a to buď písomného alebo ústneho a pod takýmto slovným prejavom (či už v zmysle čl. 24 ods. 2 a čl. 26 ods. 2 ústavy, resp. čl. 19 ods. 2 Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach) sa rozumie ten, uskutočnený vo väčšinovom jazyku. Prijatím vnútroštátnych jazykových zákonov sa takýto všeobecne akceptovaný jazykový aspekt uplatňovania práv upravených Medzinárodným paktom o občianskych a politických právach len potvrdzuje, prípadne (ako sa to stalo v prípade zákona o štátnom jazyku v Slovenskej republike) sa tento jazykový aspekt uplatňovania základných práv tiež potvrdzuje, avšak slovenský jazyk bol súčasne „rozdelný“ (kvalifikovaný) do dvoch podôb, a to do tzv. kodifikovanej podoby (rozsah jej uplatnenia ustanovuje § 11 ods. 4 zákona) a „nekodifikovanej“ podoby (rozsah jej uplatnenia je určený tými ustanoveniami zákona o štátnom jazyku, ktoré neuvádza § 11 ods. 4 zákona).

V spojitosti s tými ustanoveniami zákona o štátnom jazyku, ktoré príslušným subjektom (fyzickým alebo právnickým osobám) ukladajú pre výkon jednotlivých základných práv alebo slobôd používanie slovenského jazyka výlučne v jeho kodifikovanej podobe, však vyvstala otázka, či takáto zákonná požiadavka nie je v nesúlade s čl. 24 ods. 1 a čl. 26 ods. 2 ústavy, ako aj čl. 19 Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach.

V tejto súvislosti treba zdôrazniť, že podobne ako v prípadoch akýchkoľvek iných zákonných úprav týkajúcich sa uplatňovania tých práv alebo slobôd, ktoré tvoria predmet buď príslušnej medzinárodnoprávnej úpravy (Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach), alebo aj vnútroštátnej úpravy (Ústava Slovenskej republiky), ani zákon o používaní väčšinového jazyka nesmie brániť reálnemu výkonu jednotlivých základných práv alebo slobôd a súčasne tiež nesmie porušovať zákaz diskriminácie pri využívaní základných práv alebo slobôd (čl. 24 ods. 1 a čl. 26 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky v spojení s jej čl. 12 ods. 2), resp. čl. 19 ods. 2 Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach v spojení s jeho čl. 2 ods. 2. Z uvedeného vyplýva, že žiadny vnútroštátny zákon o väčšinovom (a súčasne štátnom či inom) jazyku nesmie oprávneným subjektom brániť vo využívaní ich základných práv tým, že ako „jazykový rozmer“ ich uplatňovania určí taký jazyk, ktorý tieto subjekty neovládajú. K porušeniu takýchto základných práv a slobôd v spojení so zákazom diskriminácie by potom došlo vtedy, ak by jazykový zákon určil pre využívanie jednotlivých základných práv a slobôd taký jazyk, ktorý síce jedna skupina oprávnených subjektov ovláda (a preto je schopná výkonu základných práv a slobôd), ale druhá skupina takýto jazyk neovláda. V takomto prípade by došlo k diskriminácii na základe jazyka. Uvedené nie je prirodzene na ujmu takej právnej úpravy, ktorá sa ako *lex specialis* obracia výlučne na tú skupinu oprávnených subjektov, ktorá reálne ovláda jazyk odlišný od väčšinového jazyka (právna úprava týkajúca sa príslušníkov národnostných menšín alebo etnických skupín napríklad).

Z uvedeného pohľadu prikročil Ústavný súd Slovenskej republiky k posúdeniu zákona o štátnom jazyku v Slovenskej republike v tých jeho ustanoveniach, ktoré určujú ako „jazykový aspekt“ používanie kodifikovanej podoby štátneho jazyka. Ak

by totiž zákonom stanovená kodifikovaná podoba štátneho jazyka vylučovala používanie (výkon) jednotlivých základných práv a slobôd tým, že si ju oprávnené subjekty nemali možnosť osvojiť výučbou alebo iným vhodným spôsobom, bolo by ju možné považovať za nesúladnú s označenými čl. 24 ods. 1 a čl. 26 ods. 2 a 4 ústavy, ako aj čl. 19 Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach. Pre úplnosť je však potrebné uviesť, že § 4 zákona o štátnom jazyku označený ako: „Používanie štátneho jazyka v školstve“ zaručuje výučbu štátneho jazyka v školstve v jeho kodifikovanej podobe.

Navrhovateľ uviedol, že ustanovenia odsekov 2 až 7 § 5 zákona o štátnom jazyku sa ocitli v nesúlade s označenými článkami Ústavy Slovenskej republiky a Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach, pretože zaväzujú fyzické alebo právnické osoby používať štátny jazyk výlučne v jeho kodifikovanej podobe. Ústavný súd preskúmal toto tvrdenie navrhovateľa a prišiel k záveru, že § 11 ods. 4 zákona o štátnom jazyku prikazuje používanie štátneho jazyka v jeho kodifikovanej podobe len vo vzťahu k odsekom 5 a 8 § 5, pričom nesúlad odseku 8 navrhovateľ vôbec nenamietal. K analýze preto zostal len § 5 ods. 5 zákona, ktorý uvádza, že: „Periodické publikácie a neperiodické publikácie sa vydávajú v štátnom jazyku. Vydávanie inojazyčnej tlače upravuje osobitný predpis“. Z odôvodnenia tejto časti návrhu tiež vyplynulo, že problém „nespočíva v inojazyčnej literatúre“, t. j. vo vzťahu k druhej vete § 5 ods. 5 zákona o štátnom jazyku. Podľa názoru navrhovateľa problém spočíval v tom, že prvá veta § 5 ods. 5 zákona o štátnom jazyku je: „neprimeraným a neprípustným zásahom do práva občana vyjadrovať svoje názory v publikáciách v inej ako kodifikovanej podobe“. K uvedenému tvrdeniu navrhovateľa je predovšetkým potrebné uviesť, že ustanovením § 5 ods. 5 prvá veta sa zákon o štátnom jazyku neobracia priamo na občanov. Tam, kde to totiž zákonodarca považoval za vhodné a účelné, aby sa zákon o štátnom jazyku vzťahoval (prípadne zaväzoval) priamo občanov Slovenskej republiky, v príslušných ustanoveniach to aj *expressis verbis* vyjadril. Príkladmo možno uviesť jeho § 3 ods. 5 a 6. Keď sa zákon o štátnom jazyku neobracia priamo na občanov Slovenskej republiky, nemôže im ani ukladať používanie kodifikovanej podoby štátneho jazyka tak, ako to tvrdil navrhovateľ. Ustanovenie § 5 ods. 5 zákona tým, že určuje, že periodické a neperiodické publikácie sa vydávajú v štátnom jazyku v jeho

kodifikovanej podobe sa obracia na vydavateľov periodických alebo neperiodických publikácií, ktorými môžu byť (v súlade so „sankčným“ § 10 ods. 1 písm. b) a c) zákona o štátnom jazyku) buď právnické osoby alebo fyzické osoby oprávnené podnikat'. Ako v tejto súvislosti uvádza § 1 ods. 2 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 93/1993 Z. z. o povinných výtlačkoch periodických publikácií a neperiodických publikácií v znení neskorších predpisov: „Vydavateľom podľa tohto zákona je právnická osoba alebo fyzická osoba, ktorá uhradila náklady alebo ktorá sa zúčastnila v právnom vzťahu so zahraničným subjektom na uhradení nákladov výroby periodickej alebo neperiodickej publikácie.“ Podobne aj § 2 ods. 7 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 212/1997 Z. z. o povinných výtlačkoch periodických publikácií, neperiodických publikácií a rozmnožením audiovizuálnych diel (nadobudol účinnosť 1. septembra 1997 a zrušil zákon č. 93/1993 Z. z.) uvádza, že: „Vydavateľ periodickej publikácie, vydavateľ neperiodickej publikácie a výrobca slovenského audiovizuálneho diela je právnická osoba alebo fyzická osoba, ktorá spĺňa podmienky podľa osobitných predpisov a uhradila náklady na ich vydanie alebo výrobu“. Pre nich však vydávanie periodických alebo neperiodických publikácií predstavuje predovšetkým realizáciu práva slobodne podnikat' (v zmysle čl. 35 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky).

Z uvedených dôvodov sa ustanovenie § 5 ods. 5 zákona o štátnom jazyku ani nemohlo ocitnúť v nesúlade s označenými článkami Ústavy Slovenskej republiky, ako aj Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach tak, ako to uviedol navrhovateľ vo svojom návrhu.

X.

Navrhovateľ ďalej namietal nesúlad § 8 ods. 3, 5 a 6 zákona o štátnom jazyku s čl. 26 ods. 2, čl. 29 ods. 3, ako aj s čl. 11 Ústavy Slovenskej republiky. V tejto časti navrhovateľ neuviedol osobitné dôvody, pre ktoré považoval označené ustanovenia zákona o štátnom jazyku za nesúladne s Ústavou Slovenskej republiky, ale iba poukázal: „na dôvody uvádzané v súvislosti s ustanoveniami § 5 ods. 2, 3, 4, 5, 6 a 7 zák. č. 270/1995 Z. z., ktorá hovorí o medzinárodných zmluvách upravujúcich záväzkové vzťahy o nápisoch, reklamách a oznamoch určených na informovanie

verejnosti“. Takúto argumentáciu navrhovateľ doplnil tak, že: „§ 8 ods. 3 napadnutého zákona v spojení s ustanovením § 11 ods. 4, ktorý vyžaduje kodifikovanú podobu štátneho jazyka, je v rozpore s článkom 29 Ústavy. Ústava aj v tomto prípade stanovuje, v ktorých prípadoch môže zákon obmedziť právo združovať sa a právo zakladať politické strany a hnutia. V čl. 29 ods. 3 Ústava ustanovuje, že výkon práv slobodne sa združovať alebo zakladať politické strany alebo hnutia možno obmedziť len v prípade, ak by to bolo nevyhnutné pre bezpečnosť štátu, ochranu verejného poriadku, predchádzanie trestným činom alebo na ochranu práva a slobôd iných. Požiadavka dodržiavať kodifikovanú podobu štátneho jazyka v stanovách združení, spolkov, politických strán a politických hnutí je nad rámec týchto ústavných dôvodov“.

Pokiaľ ide o „jazykový aspekt“ uplatňovania základných práv a slobôd v jazyku národnostnej menšiny alebo etnickej skupiny, bolo už uvedené, že tento je pravidelne predmetom osobitnej (či už medzinárodnoprávnej alebo ústavnej) úpravy práv príslušníkov národnostných menšín alebo etnických skupín. Uvedené konštatovanie sa plne vzťahuje aj na čl. 29 Ústavy Slovenskej republiky. Pokiaľ ide o „prebratú“ argumentáciu navrhovateľa v časti namietajúcej porušenie základných práv príslušníkov menšín alebo etnických skupín z dôvodu nesúladu odsekov 2 až 7 § 5 zákona o štátnom jazyku s označenými článkami Ústavy Slovenskej republiky, možno ju preto v plnom rozsahu akceptovať aj ohľadom namietaného nesúladu § 8 ods. 3, 5 a 6 zákona o štátnom jazyku s čl. 26 ods. 2 a čl. 29 ods. 3 Ústavy Slovenskej republiky. Ohľadom kodifikovanej podoby štátneho jazyka, ktorú § 8 ods. 3 zákona o štátnom jazyku predpisuje pre: „stanovy združení, spolkov, politických strán a obchodných spoločností“, navrhovateľ namietal jeho nesúlad s čl. 26 ods. 2 a čl. 29 ods. 3 ústavy, pretože takáto jazyková požiadavka „je nad rámec ústavných dôvodov“.

Úvodom tejto časti zdôvodnenia ústavný súd považoval za potrebné predovšetkým zdôrazniť, že zakladanie obchodných spoločností (o stanovách ktorých sa zmiňuje § 8 ods. 3 zákona o štátnom jazyku) nemožno považovať za výkon združovacieho „politického“ práva v zmysle čl. 29 ods. 1 ústavy tak, ako to tvrdil

navrhovateľ, ale základného „hospodárskeho“ práva podnikat' a uskutočňovať podnikateľskú činnosť podľa čl. 35 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky.

Pokiaľ ide o stanovky združení, spolkov, politických strán a politických hnutí, ktoré sa podľa § 8 ods. 3 zákona o štátnom jazyku vyhotovujú v kodifikovanej podobe slovenského jazyka, táto zákonná požiadavka sa podľa názoru navrhovateľa ocitla v nesúlade s čl. 29 ods. 3 Ústavy Slovenskej republiky, pretože sa ňou „obmedzuje“ výkon práva slobodne sa združovať v spolkoch, spoločnostiach alebo iných združeniach (čl. 29 ods. 1), resp. práva zakladať politické strany a hnutia a združovať sa v nich (čl. 29 ods. 2) z dôvodov, ktoré odsek 3 čl. 29 ústavy taxatívne neuvádza. Zákonný príkaz vyhotovovať stanovky združení, spolkov alebo politických strán a hnutí len v kodifikovanej podobe štátneho jazyka navrhovateľ hodnotil ako ústavou nepredpokladané obmedzenie základných práv upravených v čl. 29 ods. 1 a 2 Ústavy Slovenskej republiky. Zákonnú úpravu práva na združovanie predstavuje zákon č. 83/1990 Zb. o združovaní občanov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o združovaní“) a zákonnú úpravu základného práva zakladať politické strany a politické hnutia a združovať sa v nich predstavuje zákon č. 424/1991 Zb. o združovaní v politických stranách alebo v politických hnutiach v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o politických stranách a hnutiach“). Spoločným znakom základných práv podľa čl. 29 ods. 1 a 2 Ústavy Slovenskej republiky je jednak to, že na ich výkon nie je potrebné povolenie štátnych orgánov (§ 1 ods. 2 zákona o združovaní, resp. § 1 ods. 2 zákona o politických stranách a hnutiach) a že tak združenia, ako aj politické strany a hnutia vznikajú registráciou na Ministerstve vnútra Slovenskej republiky (§ 6 zákona o združovaní, resp. § 6 ods. 1 zákona o politických stranách a hnutiach).

Odmietnutie registrácie združenia a politickej strany alebo hnutia Ministerstvom vnútra Slovenskej republiky predstavuje obmedzenie výkonu základných práv podľa odsekov 1 a 2 čl. 29 Ústavy Slovenskej republiky. Odmietnutie registrácie je podľa čl. 29 ods. 3 ústavy však možné: „len v prípadoch ustanovených zákonom, ak je to v demokratickej spoločnosti nevyhnutné pre bezpečnosť štátu, ochranu verejného poriadku, predchádzanie trestným činom alebo na ochranu práv a slobôd iných“. Argument navrhovateľa, že prikázanie jazykovej

podoby stanov združení, spolkov, politických strán alebo hnutí výlučne v kodifikovanej podobe štátneho jazyka obmedzuje základné práva podľa odsekov 1 a 2 čl. 29 ústavy by bolo možné akceptovať len vtedy, ak by vyhotovenie stanov v takejto jazykovej podobe buď samotný zákon o štátnom jazyku alebo spomenuté „združovacie“ zákony určovali ako ďalšiu (a ústavou nepredvídanú) podmienku pre registráciu združenia, resp. politickej strany alebo hnutia, pričom jej nesplnenie by bolo dôvodom na odmietnutie registrácie. V takomto prípade zákonnej úpravy by vyhotovenie stanov združenia, spolku alebo politickej strany či hnutia v kodifikovanej podobe štátneho jazyka bolo skutočne potrebné považovať za podmienku ich registrácie, bez ktorej výkon práv uvedených v odsekoch 1 a 2 čl. 29 ústavy nie je vôbec reálne možné uplatniť.

Dôvody, pre ktoré Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky odmietne registráciu združenia, spolku alebo politickej strany či hnutia, sú taxatívne upravené v § 8 ods. 1 písm. a) až d) zákona o združovaní, resp. v § 8 ods. 1 zákona o politických stranách a hnutiach. V oboch prípadoch právnej úpravy možno síce registráciu odmietnuť aj z dôvodu stanov združenia alebo politickej strany či hnutia, ale výlučne len pre ich obsahový nesúlad so zákonnými požiadavkami (nie teda z dôvodu ich vyhotovenia v určitej podobe slovenského jazyka). Ustanovenie § 8 ods. 1 písm. b) zákona o združovaní uvádza, že: „Ministerstvo registráciu odmietne, ak z predložených stanov združenia vyplýva, že stanovy nie sú v súlade s § 3 ods. 1 a 2“ a § 8 ods. 1 zákona o politických stranách a hnutiach uvádza, že: „Ministerstvo registráciu odmietne, ak stanovy strany a hnutia sú v rozpore s § 1 až 5. Inak vykoná registráciu“. Uvedené ustanovenia zákona č. 83/1990 Zb. o združovaní občanov, resp. zákona č. 424/1991 Zb. o združovaní v politických stranách alebo hnutiach však zákon o štátnom jazyku svojím § 8 ods. 3 ani žiadnym ďalším ustanovením nedoplnil o nový zákonný dôvod odmietnutia registrácie združenia, spolku, resp. politickej strany alebo hnutia, t. j. pre nesplnenie požiadavky jazykového znenia ich stanov v kodifikovanej podobe štátneho jazyka. V dôsledku uvedeného § 8 ods. 3 zákona o štátnom jazyku nemožno považovať za ďalšiu zákonnú podmienku, nesplnením ktorej dochádza k obmedzeniu základných práv podľa odsekov 1 a 2 čl. 29 ústavy. Z uvedeného dôvodu nebolo preto ani dôvodné namietat' jeho nesúlad s ods. 3 čl. 29 ústavy. Tým odpadla aj nutnosť zaoberať sa namietaným nesúladom § 8 ods. 3 s čl.

26 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky. Hoci nesplnenie požiadavky upravenej v § 8 ods. 3 možno v kontexte zákona o štátnom jazyku (§ 9) hodnotiť ako „protiprávny stav“, v dôsledku ktorého môže prísť aj k uloženiu pokút ministerstvom kultúry (§ 10), takýto protiprávny stav nemá žiadnu súvislosť ani účinok na reálne uplatňovanie základných práv podľa čl. 29 ods. 1 a 2 ústavy a ani na splnenie zákonných podmienok registrácie združení, spolkov, resp. politických strán alebo hnutí. Ústavný súd však pre úplnosť upozorňuje na „modifikovanú“ podobu uplatňovania sankčného mechanizmu podľa § 10 zákona o štátnom jazyku ministerstvom kultúry, v ktorej sa ocitol v dôsledku posúdenia nesúladu § 2 ods. 2 zákona o štátnom jazyku s čl. 123 ústavy. (IV.)

Pokiaľ ide o nesúlad § 8 ods. 5 a 6 zákona o štátnom jazyku s citovanými článkami ústavy, navrhovateľ takisto neuviedol osobitné dôvody ich neústavnosti (nesúladu s čl. 26 ods. 2 a čl. 29 ods. 3 ústavy) a okrem argumentácie uvedenej vo svojom návrhu k § 5 ods. 2 až 7 zákona o štátnom jazyku odkázal len na medzinárodné zmluvy upravujúce: „záväzkové vzťahy o nápisoch, reklamách a oznamoch určených na informovanie verejnosti“. V časti zdôvodňujúcej nesúlad odsekov 2 až 7 § 5 zákona o štátnom jazyku s označenými článkami ústavy navrhovateľ namietal ich nesúlad s Medzinárodným paktom o občianskych a politických právach, avšak jeho čl. 19 ani žiadne jeho ďalšie ustanovenie (článok) sa nezmieňujú a ani neupravujú problematiku záväzkových vzťahov vo vzťahu k nápisom, reklamám a oznamom určeným na informovanie verejnosti.

Ústavný súd Slovenskej republiky napriek tomu posúdil, či sa ustanovenie § 8 ods. 5 zákona o štátnom jazyku určujúce, že v konaní pred verejnoprávnymi orgánmi o zmluvách upravujúcich záväzkové vzťahy, uznáva len ich znenie v štátnom jazyku (a v jeho kodifikovanej podobe), ocitlo sa v nesúlade s čl. 26 ods. 2, ako aj s čl. 29 ods. 3 Ústavy Slovenskej republiky, t. j. právom na slobodu prejavu, resp. právom na združovanie. Uvedené ustanovenie zákona je potrebné posudzovať v spätosti s ustanovením jeho „sankčného“ § 10 (Pokuty), podľa ktorého majú takúto povinnosť len právnické osoby, resp. fyzické osoby oprávnené podnikat' [§ 10 ods. 1 písm. a), resp. c)]. Ak zákon o štátnom jazyku v ustanovení § 8 ods. 5 ukladá právnickým osobám alebo fyzickým osobám oprávneným podnikat', aby zmluvy, ktorými

upravujú svoje záväzkové vzťahy, vyhotovovali len v kodifikovanej podobe štátneho jazyka, považuje navrhovateľ toto ustanovenie za nesúladne s čl. 26 ods. 2, resp. čl. 29 ods. 3 Ústavy Slovenskej republiky. Ústavný súd Slovenskej republiky v tejto súvislosti uvádza, že podľa jeho právneho názoru tak záväzkové právne vzťahy (upravené prvým oddielom prvej hlavy ôsmej časti Občianskeho zákonníka - § 488 až 852), ako aj obchodné záväzkové vzťahy (upravené treťou časťou prvej hlavy Obchodného zákonníka - § 261 až 755), nemožno považovať za výkon ich „politických práv“, t. j. slobody prejavu právnických osôb alebo fyzických osôb oprávnených podnikat' podľa čl. 26 ods. 2, resp. práva na združovanie podľa čl. 29 ods. 3 Ústavy Slovenskej republiky tak, ako to tvrdil navrhovateľ. V závislosti od povahy zmluvy upravujúcej majetkové vzťahy možno však jej uzavretie právnickými osobami alebo fyzickými osobami oprávnenými podnikat' napríklad považovať za výkon ich „hospodárskeho“ práva podnikat' podľa čl. 35 ods. 1 ústavy.

Navrhovateľ napokon namietal nesúlad § 8 ods. 6 zákona o štátnom jazyku s čl. 26 ods. 2 a čl. 29 ods. 3 ústavy, a to s ohľadom na zákonom požadovanú kodifikovanú podobu štátneho jazyka na všetkých „nápisocho, reklamách a oznamoch určených na informovanie verejnosti...“.

Ústavný súd Slovenskej republiky v tejto súvislosti uvádza, že hoci § 10 ods. 1 písm. a) zákona o štátnom jazyku umožňuje ministerstvu kultúry, aby právnickým osobám uložilo pokutu až do 250 000,- Sk: „za porušenie povinností podľa... § 8... ods. 6“, ustanovenie § 11 ods. 4 zákona o štátnom jazyku neurčuje, že nápisy, reklamy a oznamy určené na informovanie verejnosti sa musia uvádzať v štátnom jazyku v jeho kodifikovanej podobe. Pokiaľ ide o samotný § 8, spomenuté ustanovenie § 11 ods. 4 zákona o štátnom jazyku určuje, že slovenský jazyk v jeho kodifikovanej podobe sa rozumie iba na účely ods. 1 až 5 tohto ustanovenia zákona o štátnom jazyku, ale nie aj na účely jeho odseku 6 tak, ako tvrdil navrhovateľ. Z uvedeného vyplýva, že právnické osoby, fyzické osoby oprávnené podnikat', ako aj ostatné fyzické osoby môžu v súlade s § 8 ods. 6 zákona o štátnom jazyku vyhotovovať nápisy, reklamy a oznamy určené na informovanie verejnosti buď v štátnom jazyku v jeho kodifikovanej podobe alebo v nekodifikovanej podobe, prípadne v preklade do iných jazykov. Z uvedených dôvodov preto nebolo ani

dôvodné namietat' nesúladi ustanovenia § 8 ods. 6 zákona o štátnom jazyku s označenými článkami Ústavy Slovenskej republiky.

XI.

Navrhovateľ ďalej namietal nesúladi „zrušovacieho“ § 12 zákona o štátnom jazyku s čl. 12 ods. 1 a čl. 34 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky. Uvedené ustanovenie zákona o štátnom jazyku, ktoré dňom nadobudnutia jeho účinnosti (t. j. 1. januára 1996) zrušilo zákon Slovenskej národnej rady č. 428/1990 Zb. o úradnom styku v Slovenskej republike podľa názoru navrhovateľa vytvorilo taký stav, v ktorom: „príslušníci národnostnej menšiny a etnických skupín na realizáciu práv zakotvených v čl. 34 ods. 2 Ústavy nemajú v našom právnom poriadku žiadny všeobecný zákon. Ústava umožňuje používať ich jazyk iba za podmienok ustanovených zákonom. V danom prípade predmetným zrušovacím ustanovením sa vlastne rušia už existujúce práva v našom právnom poriadku, t. j. právo používať materinský jazyk národnostným menšinám a etnickým skupinám v úradnom styku. Odňatím už predtým priznaných základných práv bez toho, že by boli nahradené právami aspoň v pôvodnom rozsahu vzniká protiústavný stav“.

Ústavný súd pri posudzovaní tejto časti návrhu predovšetkým zohľadnil tú skutočnosť, že zákonodarca prostredníctvom § 3 zákona o štátnom jazyku (Používanie štátneho jazyka v úradnom styku) definoval jednotlivé zložky (súčasti) úradného styku, medzi ktoré zahrnul aj úradný styk občanov Slovenskej republiky s verejnoprávnymi orgánmi spôsobom a v rozsahu upravenom v odseku 5 § 3 citovaného zákona.

V rozsahu, v ktorom zákonodarca určil ako súčasť úradného styku aj úradný styk občanov Slovenskej republiky s verejnoprávnymi orgánmi, mal súčasne tým z nich, ktorí patria k národnostným menšinám alebo etnickým skupinám podľa čl. 34 ods. 2 písm. b) ústavy v tomto úradnom styku zaručiť právo na používanie ich jazyka, keďže garancie reálneho výkonu základných ľudských práv a slobôd patria k základným znakom právneho štátu a tento ich je povinný zabezpečovať „kontinuálnym“, t. j. v čase nepretržitým spôsobom. Nakoľko zákonodarca doteraz

neprijal osobitný zákon o používaní jazyka menšín alebo etnických skupín v úradnom styku, zrušovacie ustanovenie § 12 zákona o štátnom jazyku vyvolalo v právnom poriadku Slovenskej republiky stav, keď občania Slovenskej republiky patriaci k národnostným menšinám alebo etnickým skupinám nemajú možnosť používať svoj jazyk v úradnom styku, do ktorého vstupujú s verejnoprávnymi orgánmi spôsobom a v rozsahu upravenom odsekom 5 § 3 zákona o štátnom jazyku. K nemožnosti jeho reálneho uplatňovania pritom dochádza v dôsledku zrušenia tej právnej normy, ktorá mala občanom Slovenskej republiky patriacim k národnostným menšinám alebo etnickým skupinám poskytnúť (garantovať) výnimku zo zákonného príkazu výlučného používania štátneho jazyka v prospech jazyka národnostnej menšiny alebo etnickej skupiny, t. j. zákona č. 428/1990 Zb. o úradnom jazyku v Slovenskej republike. V spojení s týmto ustanovením zákona o štátnom jazyku sa preto jeho § 3 ods. 5 dostal do nesúladu s čl. 34 ods. 2 písm. b) Ústavy Slovenskej republiky, ako o tom ústavný súd rozhodol.

Právna podstata veci spočíva teda v tom, že zákon o štátnom jazyku ustanovením svojho § 12 znemožnil praktické uplatňovanie základného práva obsiahnutého v čl. 34 ods. 2 písm. b) ústavy. Treba dodať, že ústavný súd osobitne neskúmal právny stav vyvolaný neexistenciou zákona o používaní jazyka menšín alebo etnických skupín. Dôsledkami takéhoto právneho stavu sa zaoberal výlučne v súvislosti s § 3 ods. 5 zákona o štátnom jazyku.

Pokiaľ ide o namietaný nesúlad s čl. 12 ods. 1 ústavy, § 12 zákona o štátnom jazyku sa existencie samotného základného práva podľa čl. 34 ods. 2 ústavy „nedotýka“, pretože oprávneným subjektom znemožňuje iba jeho výkon. Zákon o štátnom jazyku sa svojím § 12 preto ani nedostal do príčinnej súvislosti s čl. 12 ods. 1 ústavy, pretože niektorým v ňom uvedených spôsobov (t. j. odňatím, scudzením, premlčaním a pod.) neruší základné právo upravené v čl. 34 ods. 2 písm. b) Ústavy Slovenskej republiky.

XII.

Navrhovateľ napokon požiadal, aby ústavný súd vyslovil nesúlads § 1 ods. 2, § 3 ods. 1, § 3 ods. 4, 5, 6, § 5 ods. 2 až 7, § 8 ods. 3, 5, 6 zákona o štátnom jazyku s čl. 11 Ústavy Slovenskej republiky v spojení s jej čl. 2 ods. 2. K zdôvodneniu týchto častí svojho návrhu navrhovateľ o. i. uviedol, že: „Národná rada Slovenskej republiky ako nositeľka zákonodarnej moci má právo, ale aj povinnosť vyplývajúcu z ústavy uznávať sa na Ústave, ústavných a ostatných zákonoch a kontrolovať, ako sa dodržiavajú. Pri svojej činnosti je povinná postupovať tak, aby sama neporušovala ústavu a vyhnúť sa v rámci legislatívnej činnosti krokom, ktoré vytvárajú protiústavný stav v legislatíve, právnom systéme, a tým aj v celej spoločnosti. Vedomá zákonodarná činnosť, ktorá má za následok vznik zákona, ktorý nie je v súlade s ústavou, je v rozpore s čl. 2 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky. Preto sme toho názoru, že ak Národná rada Slovenskej republiky schválila zákon, ktorého ustanovenia nie sú v súlade s Medzinárodnými zmluvami o ľudských právach a základných slobodách, ktoré majú prednosť pred zákonmi, konala v rozpore s Ústavou“.

Podľa právneho názoru ústavného súdu je ustanovenie čl. 11 ústavy potrebné predovšetkým chápať ako všeobecný príkaz ústavnej normy určený všetkým štátnym orgánom Slovenskej republiky, ktoré sa vo svojej rozhodovacej alebo inej činnosti stretávajú s nutnosťou rešpektovať, ako aj konkrétne uplatňovať (garantovať) ochranu tých ľudských práv a základných slobôd, ktoré tvoria predmet tak medzinárodnoprávnej, ako aj vnútroštátnej (zákonnej) úpravy. Aplikácia vnútroštátnej (zákonnej) úpravy ľudského práva alebo základnej slobody príslušným orgánom štátu aj vtedy, ak sú splnené podmienky uplatnenia čl. 11 ústavy, preto znamená porušenie príkazu ústavnej normy v ňom obsiahnutej. Z uvedeného vyplýva, že čl. 11 predpokladá súbežnú existenciu tak medzinárodnoprávnej, ako aj vnútroštátnej právnej úpravy ľudského práva alebo základnej slobody a pre proces ich praktického uplatňovania stanovuje „podmienečnú prioritu“ medzinárodnej zmluvy o ľudských právach a základných slobodách. K porušeniu čl. 11 ústavy môže dôjsť len konaním (postupom) takého orgánu štátu, ktorý vo svojej rozhodovacej či inej činnosti uplatňuje (aplikuje) príslušnú vnútroštátnu právnu úpravu ľudského

práva alebo slobody, ale nie aj tým orgánom, ktorý takúto vnútroštátnu právnu úpravu samotnú vytvára (zákonodarný orgán). Ústavný súd preto podotýka, že čl. 11 ústavy „ráta“ s existenciou Národnej rady Slovenskej republiky, tak výlučne ako orgánu zákonodarného oprávneného prijímať zákony v určitom rozsahu upravujúce ľudské práva a základné slobody. Tým sa však jeho vzťah k čl. 11 ústavy vyčerpáva, pretože nakoľko Národná rada Slovenskej republiky súčasne nie je aj orgánom, ktorý aj prakticky uplatňuje (aplikuje) buď zákony alebo medzinárodné zmluvy o ľudských právach a základných slobodách. Nakoľko Národná rada Slovenskej republiky nie je takým orgánom štátu, ktorý sa v rámci svojich ústavou vymedzených právomocí zaoberá aj uplatňovaním vnútroštátnej alebo medzinárodnoprávnej úpravy ľudských práv alebo základných slobôd (v procese ktorého by mohla „pochybiť“ pri výbere adekvátnej právnej základne), preto neprichádza vôbec do úvahy ani možnosť porušenia čl. 11 ústavy výlučne v dôsledku jej zákonodarnej činnosti.

Z uvedeného dôvodu, podľa právneho názoru Ústavného súdu Slovenskej republiky, sa ustanovenia § 1 ods. 2, § 3 ods. 1, § 3 ods. 4, 5, 6, § 5 ods. 2 až 7 a § 8 ods. 3, 5 a 6 zákona o štátnom jazyku ani nemohli dostať do nesúladu s čl. 11 ústavy tak, ako to tvrdil navrhovateľ.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu nemožno podať opravný prostriedok.

Nález vyhlásený v Košiciach 9. septembra 1997

Za správnosť vyhotovenia:

████████████████████

JUDr. Milan Čič
predseda pléna Ústavného súdu
Slovenskej republiky